Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШИНАРА, 27 СЕНТЯБРЬ, 1988 ШУ. ★ № 116 (7619). ★ Мах 3 кеп.

СССР ЛАКХЕХЬАРА СОВЕТ ГУЛЪЯРАХ ДОЛА

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

СССР Лакхехьарча Совета Президиумо соцам бу:

Советски Социалистически Республикай Союза цхьайттазлагIа хержача Лакхехьарча Совета итталагIа сесси городе Москве 1988 шера 27 октябре гулъе.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель А. ГРОМЫКО.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Т. МЕНТЕШАШВИЛИ.

Москва, Кремль.
1988 ш. 23 сентябрь.

СССР Лакхехьарча Совета Президиумо дIахайт СССР цхьайттазлагIа хержача Лакхехьарча Совета итталагIча сессе дувца е дешаш оттадеш хилар:

1. 1989 шера СССР экономически социальни дегIайоалаяра Паччахьалкхен планахи 1988 шера СССР экономически социальни дегIайоалаяра Паччахьалкхен план кхоачашъяра леламахи.

2. СССР 1989 шера Паччахьалкхен бюджетахи СССР 1987 шера Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярахи.

3. СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указаш чIоагIдарах.

Яхьа дневник

ЛаьрхIар кхоачашду

Халкъа эша товараш арахецача даькъе цхьацца хувцамаш хулаш доагIа вай республике. Масала, дIабахача бархI бетта уж хьадаьд 329 миллион сома маьха, е соахка укх хана хинначунца нийсдича 13 процент дукхагIа. Сихха дегIадоагIа чурен тIереи барзкъаш, консерваш хьаелга, сокаши алкогольни доаца малараши доахалга. Цу даькъе хьинаре къахьегача предприятешта юкъе я Грознера «Нефтехимзапчасть», «Трансмаш», «Электромеханический» заводаш, «Оргтехника» яха производственни объединени, кхыяраш.

Ши-кхо шу хьалха «Электромеханический» заводо арахецаш хинна халкъа эша товараш, дерригаш цхьана лаьрхIача а, 30 эзар сома маьха мара дацар. ХIаьта карарча шера план — 1150 эзар сом, е 55-зза дукхагIа. ТIаккха лоархIайой коллектив цу декхарах?

Майрра ала йиш я, — лоархIаю. ДIабахача бархI бетта итогаша хьахьекхар, «Электромеханический» яхача завода къахьегамхой шоай деша дай болга.

Шера план 100 йолаш, арахийцар 65 гараж. ЛийрхIачул дукхагIа хьайир электромонтажни модульни зданей комплекташ, пишкий наIараш, кхыраш.

Шеко яц, завода коллектив объективни долеи доацеи бахьанаш а ца лехаш, шийна хьалхашка латта декхараш толаме кхоачашдара тIакхувш хиларах.

Деша дай бац

ДIабахача бархI бетта итогашка хьежача гучадоал, республикерча 26 предприяте халкъа эша товараш хьадарах йола планаш кхоачаш ца яьлга. Царна юкъе я Нохч-ГIалгIайчен эгара йоккхагIйола промышленни предприяти — «Красный молот» завод, «Грознефтемаш», Гудермесера «Нефтехимзапчасть» яха заводаш, «Грознефтеоргсинтез», ПМДО яха объединенеш, кхыраш.

Царна юкъе дIаязъе хIанз а хьалха дале а, соахка укх хана хинначунца нийсдича тоъал кIезигагIа халкъа эша товараш арахеца яьннай «Автоспецоборудование» яха опытно-эксперементальни завод. Из иштта хилара укхазарча кулгалхошта: догIа ко а корадаьд мехка кхыча моттигашкара е еза бийдала поставкаш биззача боараме яц, йоах цар.

Заводе хьадеча халкъа эшача товарашта юкъе я тикашка эца низкъала йола продукци: спортивни тренажераш, металлически щеткаш, боахама товараш. Из хьаю В. Горин керте латтача № 6 йолча цехе. Юстара латтац цу гIулакха завода кхыйола участкаш а.

Дукха ха яц халкъа эша товараш хьадеча даькъе толамаш дахарах цу предприяте коллектив хестаеш хинна. Цхьабакъда, хIанз гIулакхаш воча оагIорахьа хувцаденнад.

ХьагучогIа, тамаш я-кх халкъа эша товараш хьадарах йолча нийс бетта планах завод лоархIайой. ХIаьта социалистически декхараш кхоачашдарах тIаккха вIалла дувца а мича деза...

Хьувкъам-88

ДИКА ХЬИЙКЪАЙ «КУРА» ХЬАЖКIАШ

Репортаж

Грозненски района «Куларинский» совхозе тхо кхаьчача хана делкъа ха яр. Тараза хьалтIа а яьнна, кIаьдда юхасецар цхьа «КамАЗ». Цу тIера Iоваьлар бе каьхаташ а доахкаш, водитель Кантаев Iальви.

— Иилъи ахи тонн я-кх,— аьлар тараз озаш волча Кадыров Адама. Де деза йоазош даь ваьлча, автомашина Ермоловски элеваторе дIаяхийтар цо.

КIиранди дале а, дукха нах бар хьатта. Цох тамаш елга а дацар: боахаме шерра чакхдоалаш да хьажкIаш чуэцалга. Машина Iойоассаеше, дIадоладу хьажкIаш цIенъелга. Из деча белгалбаьннаб Умаханова Хьалимат, Ожаева Зина, Хасанова Деши. Норма тонн йолаш, дийнахьа царех хIаране цIенъю шинъ а кхы дукхагIа а тонн хьажкIаш.

— Шоана гучча бесса, конвейер лерттIа вIаштIехьъяькха я, — йоах совхоза парткома секретара Ехиев Вахас. Кха — хьатта — элеватор. Алапи дика лу наха, цудухьа тIагIертта къахьег цар.

Цо яхар бакъда. Болх бе арабаьннаб дукха нах: цIеноанай, пенсионераш, кагирхой. Духхьал ахча даккха баьхкабац уж хьатта, керттердар — хьажкIаш ханнахьа чуэцар. Совхоз а «цIаьрмата» хила лаьрхIаяц — паччахьалкхен маьхах юрта бахача нахага фуъ бохкаргболаш я из. Цул совгIа, дийнахьа доаккха тума а дезала бюджета «новкъа» хургдац.

Кхоъи ахи бIаь гектара тIа гибридни хьажкIаш хьалкхеяьй кулинаринцаша. Хьувкъам чуэца болабаьча гIоне ши эзар тонн гаргга из продукци хьаенай хьатта, цох дукхагIъяр элеваторе дIа а яхьийтай. Из болх вIаштIехьбоаккхача доккха дакъа юкъедихьад хьатта заведующе Мусхаджиев СаIадала, укхазарча слесара Орцуев Апте. «Бийсаш а денош а хьатта доах акхар», — яхаш бегаш бу царех наха. Цар декхар — наха эша инструмент Iалашъяри техника балхага хьажари.

Кастта хьажкIий кхай тIа дIакхоач тхо. Укхаза дIа мел хьежача тайп-тайпара техника я гуш. Хьаттагахьа бухьбилла дIайолх IажагIча хьажкIех етта автомашинаши тракторни лафеташи. Цхьа комбайн сеца латташ зув оаха. Цунна тIадолх тхо. Цига сихбенна ремонт еш ба комбайнер Саламов Iумархьажеи газоэлектросварщик Гадаев Увайси.

— Пен санна латт гIад, из хьахьакха кхоадац жатка урсаш, — йоах Саламова.— Аз укх кхай тIа болх бу кхоалагIа ди мара дац. бакъда хIанзле хьатта 100 тонн совгIа хьажкIаш дIаяхьийта кхийнад са.

Массехк дош ала лов тхона цу хьинар долча сагах. Из совхозе дикагIвола механизатор лоархIаш ва. Духхьал ка бола ялат укх шера по чуийцад 700 тонн совгIа. ХIаьта дуккхача шерашка Iоаяьча опытах дувце, цунца нийсвала кхы саг вац боахаме. Цу атта йоацача профессена 40 шу дIаденнад цо. Царех ткъаь ворхI «Куларинский» совхоза.

Дикадар ца аьлча, кхы фу аргда Витиев Хьамид керте латтача хьажкIаш лелаеча звенох. Цун мугIарашка волча комбайнера Хь. Дзугуева дийнахьа юкъера лаьрхIача 70-80 тонн хьажкIаш чуэц. ХIанз а ва из ший «Херсонец-200» лоаллаш. БIарг белалу цун комбайна тIехьайийзача лафета чу яда «кура» хьажкIаш яйча. Уллув да йоагIача автомобила кузов чу дуж аьта гIад а. Из силоса дIакхухь.

Къамаьл дац, гибридни хьажкIаш чуэца хала да. Дале а, Хь. Дзугуева дийнахьа ши норма ю. Сиха ва из, салаIа кхоавац.

Хьувкъам дика бале а, кхай тIа цхьаккха кхоачамбоацар дац аьлча, нийса хургдац. Царех лаьца механизатораша шоаш а дувцар.

— Ялх сахьат даьлча денз садовлцца кхай тIа хул тхо, — йоахар цар. — Цудухьа хIама укхаза дуъ оаха. Ала деза, — кхача дика хилац. Сенах хьабергба из, эшаш йола продукташ йоацаш хилча. Хийла моттигаш хиннай повара Муцоева Тамарас ший ахчах баьцадаараш нийдеш. ХIаьта завхоз Х. Муцоев цу гIулакха дукха сагота вац.

— ДIайхача дааро низ совбоаккх, — йоахар Дзугуева, — унахцIенал чIоагIью. Тха завхозо, шийна тIадоацар а ца леладеш, де дезар доре гIулакх иштта хургдацар, болх кхы а дикагIа дIагIоргбар.

Кхы а да теркалданза даргдоацаш: комбайно хьал ца эцаш дукха хьажкIаш юс кхай тIа. Гаьннара дIахьежача гуш ба хьувкъам чуийцача кхашка гIолла, бе галеш а доахкаш, лела къоаной, истий, бераш. Зунгатий боарз болаш санна хеткха. НоннагIа гуш я вордаш, мотоциклаш, легковой машинаш. Совхоза чуэца ца мегар «чудерзадеш» ба юрташкара, Грознера нах.

— ЧIоагIа дика дар кхай тIа йиса хьашкIаш хьалъэца школашкара дешархой, балха боаца кхалнах, кагирхой оарцагIбаха вIаштIехьдоаларе, — йоах В. Ехиева. — Ахаш шоаштеи ахаш совхозаи гулъяйта а мегаргъяр хьажкIаш. Районерча цхьадолча боахамаша иштта ду.

Цох лаьца къамаьл хоттаделча, цхьан юкъа раьзз воацаш хьайзар боахама директор В. Сухачев.

— Кхы фу дергда оаха, — аьлар цо. — хIара гектара тIара 50—60 центнер гибридни хьажкIаш чу ма эций оаха. Планал дуккха дукхагIа ма дий из. ХIаьта шо критика хилча кхы хIама эшаш дац.

Хьувкъам боккха ба укх шера. Цу даькъе бакълув В. Сухачев. Дале а, сиха даха хий фордах кхийттадац оалаш ма дий. ХьажкIаш сихагIа чуэца а гIерташ, беркат лаьтта алийта мегаргдац. Из паччахьалкхенна а кхаш леладерашта а цхьатарра зене ма дий.

Х. БОГАТЫРЕВ.

КПСС ЦК ХИННА ВIАШАГIКХЕТАР

23 сентябре КПСС Центральни Комитете КПСС ЦК Генеральни секретарь М. С. Горбачев массови информаце средствай, идеологически учреждений, творчески союзий кулгалхоща вIашагIкхийтта хилар. Цига дийцар перестройка хIанзарча этапера кепайоазон декхараш.

ВIашагIкхийттача дакъа лоацаш хилар Политбюро член, КПСС ЦК секретарь Яковлев.

(ТАСС).

XXIV ахканара Олимпийски ловзараш

Арсамаков Исраьил— Олимпийски чемпион

Вайерригача планета тIа гIолла дIахезар Арсамаков Исраьил Сеуле Олимпийски чемпион хиларах бола хоам. Цунах къаьстта боккха кхаъ хинна ба И. Арсамакова даьймехка—Нохч-ГIалгIайчене баха нах. Республика исторечухь эггара хьалхара хIама да — Олимпийски ловзарашка вайнаьха халкъа викало Дошо медаль яккхар.

И. Арсамакова Олимпага кхоачаш хьабена никъ чоалхане а хиннаб, атта а хиннабац. 17 шу даьлча дунен халкъашта юкъерча класcагIа спорта мастер хул цунах, тIаккха кагирхошта юкъе дунен чемпион, дунен рекордсмен, СССР а дунен а кубок яьккхар хул цох, СССР дуккхазза чемпион, Европа чемпион, езача атлетикагIа дунен чемпионата Дото призер хул.

Сеуле ваха аравоалача тIеххьарча минуташка кхаччалца И. Арсамаков дуккхача шерашка яхь лелаеш хьавенав Олимпийски чемпионаца Ю. Варданянаца. Доллача хIамана ше тIех хилар дIахьекхад Исраьила: цIагIа а Сеуле а.

Дег тIара къоабал вувц вай Олимпийски чемпион Арсамаков Исраьил вай сийлахь-йоккхача Даьхен сий лакхдеча къонахчали чIоагIали цо гойтарах.

КОТИЕВ Суламбек.
Р. АУШЕВА сурт.

ХА МА ТИЛЛИЙТА

Укх деношка Грозненски районе чакхдаьлар фермаш Iанга мишта кийчъяьй хьажар. Из болх дика баьрашта юкъе ба «60 лет Октября» яхача совхоза къахьегамхой. Къаьстта дика лостам баь я укхаза № 1 йола шурий-товарни ферма. Ерригача помещенешка кIираш техай, ладар чуухаргдоацаш тоадаьд тховнаш, асфальт биллаб, профилактика яьй механизмашта, дIайолаялийта мара ца езаш кийча я кормокухня.

Иштта хьинаре болх баьб Iанга кийчо еш «Советская Россия» яхачен Ленина цIерагIчен колхозий, «Молочный № 1», «Загорский» совхозий хьайбаш леладераша. Укхаза фермай ковнаш цIена да, лерттIа тоаяьй механизмаш, гонахьара йоархIаш дIаьхай. Лоадам боаца хIамаш мара динза дисадац.

Кхыча тайпара хьал да «Горячеисточненский», «Атагинский», «Юбилейный», «Куларинский», «Ильинский» совхозашка, «Гикаловская» яхача ПО керттерча боахаме. Бицбеннаб-те цар кулгалхой, специалисташ, хьайбаш леладераш Iа хьатIакхача геттара кIезига ха йисалга.

Къаьстта нийрча хьал да «Грозненский» совхозе. Хеталу, аралаьхкача хана денз хьайбай уйла е укхаза саг хиннавац, аьнна.

Хьажаре кулгалдеш хиннача комиссе гучадаьха кхоачамбоацараш сихха дIададахара тIа хьийхар района ерригача колхозийи совхозийи кулгалхой, хьайбаш леладераш.

М. ЭРЗИЕВ.

Нн. Э. И. Нечушкинанеи Б. И. Хациевнеи «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни лор» яха сийлен цIи яларах дола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Халкъа унахцIено лораяра даькъе доккхий гIулакхаш карагIдувларахи дарбан-профилактически балха тIа толамаш дахарахи «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни лор» яха сийлен цIи лойла:

Нечушкина Амма Ивановнана — Минздрава № 2 йолча поликлиника лора-терапевта.

Хуциев Баял Ибрагимовича — № 1 йолча берий поликлиника керттера лора, гор. Грозный.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный.
1988 шу, 26 сентябрь.

●

Нов. Г. У. Мальсаговна Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота яларах дола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Республика унахцIено лораелга дегIадоаладеча доккхий гIулакхаш карагIдувларахи общественни вахара юкъе хьинаре дакъа лацарахи Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республикай Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла **Мальсагов** Уматгире ГIапура — Нохч-ГIалгIай АССР унахцIено лораяра министра.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный.
1988 шера 23 сентябрь.

●

Нохч-ГIалгIай АССР сийлен цIераш яларах дола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Рационализаторскии изобретательскии балха тIа доккхий гIулакхаш карагIдувларахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи сийлен цIераш лойла:

«Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни рационализатор»

Кулаков Юрий Васильевича — «Терек» яхача Нохч-ГIалгIай производственни мебельно-дахчах хIамаш еча объединене техотдела начальника.

Фотиев Бронислав Никандровича — «Терек» яхача производственни мебельно-дахчах хIамаш еча объединене инженера-механика.

«Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни изобретатель»

Клюшин Анатолий Сергеевича — «Оргтехника» яхача ГПО электрофотографически аппаратий СКБ проекта керттерча конструктора.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный.
1988 шу, 26 сентябрь.

ЭРГАЛОНАШ ГIАДВУГАШ Я

Ховш ма хиллара, укх тIеххьарча шерашка газеташ тIа кIезига критически материалаш хиннаяц Сунженски района «Победа» яхача колхоза № 1 йолча шурий-товарни ферма коллективах дувцаш. Дале а, хувцалуш хIама хилацар цига, ди тIехьа кхоачамбоацараш совдалар мара.

Ферма болхлошта шоашта а дагадагIац паччахьалкхенга хьайбай продукци йохкача шоаш толам баьккха цхьакха шу. Иштта кIалдиса хиннад цу ферме гIулакхаш укх тIеххьарча дуккхача шерашка.

Соахка укх хана укхаза хиннар хIанз цецваьннача вусаргвар. ВIалла довзаргдоацаш хувцаденнад ферма коа тIара сурт а цун гIулакхаш а. Машинаца меттел гIаш а дIа па вохалуш хинна ков тоадаьд, нийсдаьд.

Докхий хувцамаш хиннад балха тIа а. Цох къаьгга теша ду укх тайпарча цифраша: масала, шера план 1470 тонн йолаш, дIабахача бархI бетта коллективо паччахьалкхенга ехкай 1110 тонн шура. Из хьокхам дикка лакхагIа ба дIадахача, бIарччача шера хинначул.

Паччахьалкхен план кхоачашъяьй аьнна совца дага бац ферма къахьегамхой. ДIанхача шерашка шоаш тIахьабисар дика кхета а деш, кIезигагIа яле 100 тонн шура я цар карарча шера тIаийцача декхарел совгIа паччахьалкхенга дIаяла лаьрхIар. Харц хургдац аьнна хетт из дош, хIанз санна кхы хьинар лаьгI ца долийташ цар шоай болх дIахьой.

Дийнахьа хIара Iаттагара 7,4 килограмм шура йоаккх укхаза. Соахка укх хана пхе килограммага а дIакхачацар из хьокхам.

— МалагIа бахьан да цу деша, мишта аьттув баьннаб шун селла докхий хувцамаш де? — хетт аз ферма болхлошка.

— Керттера бахьан — болх хьабе таро хилар да,— аьлар цар, — дIадахача шерашка Iалаьмате воча хьале дар тха гIулакхаш. Цкъадале, хьайбашта доакъар тоъацар, шозлагI-дале, доагIача тайпара из кийчде таро а яцар. ТIаккха фу даь кхоачашдергдар оаха тхоай декхараш? ХIанз керда кулгалхой ба боахаме а ферме а. Кхыча тайпара лел гIулакхаш а. Доакъара а паргIато я тхога, тхона мел эшар а долаш да. Цунга хьежжа болх я дIабода.

Кулгалхочунгара дIадолалу дерригa а. Колхоза правленес кIоарга уйла а яь, соцам бир № 3 йолча цу шурий-товарни ферме зоотехникал болх беш хинна къона специалист Бузуртанов Iийса цига заведующелла оттаве, аьнна. Нах шийна тIехьабаха хов цунна.

— Аз укхаза даь-м кхы дукха хIама дацар, — йоах ферма заведующе, — керттера дар-м, колхоза кулгалхоша тха йоакхо еш хилар да.

ВIалла ца хиннача бесса паргIато я укх шера укхазарча хьайбашка. ДIададахача шера ерригача колхозе а хиннаяц укх шера ферме лаьттах еллар миссел силос. Iалашъяьй эшачул совгIа йол, ча, кхыдола доакъар.

— ПаргIата хила йиш йолаш да тхо укх Iай, — йоах ферма кулгалхочо, — доакъар кхоача а денна, садаа дезаргдац. Хьалха, Iа юкъекхаьчача гIолла доакъар кхоача а дале, оахош фу дергда ца ховш сагота хьовзар тхо. Дехьара-сехьара дехаш из хьатIадалехьа гIеллора хьайбаш.

Дика ремонт а еш, бокъонца кийчъеш латт ферма еррига помещенеш а. Укхаза йолаш йолча 8 корпусах таханарча дийнахьа 3 кийча я. Вожаш а кийча хургйолаш я укх деношка.

КIезига бац ферме хIанзле а дукха хIама ца эшшаш шера декхараш кхоачашдаь бола дояркаш. Царех я Футиева Соня. Шера план 2350 килограмм йолча, бархI бетта хIара Iаттагара 2296 килограмм яьккхай цо. ХIаьта, Котельникова Валентинас шера план кхоачашъяьй. Нальгиева Фатимай хьокхам — 2212 килограмм. Кхы а дукха ба укхаза цу тайпара хьокхамаш дола дояркаш.

Иштта цIераш яха лов дикагIболча скотникий Евлоевгlар Тухана, Рашида, Iаьсий леладерий Газгиреева Либихана, Хасиева Хаде, кхычар.

Гуш да, ферма коллектив хIанз нийсача новкъа яьнна хилар.

М. МУТАЛИЕВ,
тха соб. корр.

Перестройка бIухой

ВЕТЕРАНА ВАХАРА НАЬКЪАШ

Цецбувл къона бухгалтераш цун алапи дIаяздеча хана: «Шинне — кхаьнне эцар миссел ма дий ер-м», яхаш. Иштта цецбувл цо баь болх дIаязбеш бола планови отделе багIараш а: «Шинне-кхаьнне бер миссел ма бий ер-м», оал.

Бакъда, тхьовра денз цунца цхьана коллективе къахьегаш хьабоагIараш, из вовзараш, цецбувлац Саварбика иштта къахьегарах. ХIана аьлча, хов царна ше хьабу болх лоархIаш, цунца салоIам, сакъердам болаш цо из хьабелга. Цхьа ший тайпара къахьегама талант, творчество, дегIаца ираз доаллаш хила веза ше хьалаьца никъ, ший болх лерттIа дIахьош вола саг. Ший болха визза да хила веза из, ший профессе цIи лораеш хила веза.

Цу тайпарча нахах саг ва вай вувца Назранерча автотранспортни предприятера шофер Томов Саварбик. «Сай тачкана» доаггIача тайпара доалде гIерт со эггара хьалха, кхымелдар-ха хиларга, е динза дарг ца хиларга хьежжа ду аз» — аьлар цо.

Из я цун лакхача производственни хьокхамий «къайле».

Да а да Саварбика къахьегама календарь ханал хьалхадувла Iема. Хьожаргда вай цун укх пятилетка плана лицевой счета тIа. ДIадахача 2 шераи 8 беттан цун «КамАЗ-о» дIа-хьа бихьа мухь — эзараш тоннаш, баь никъ — 113855 километр.

Духхьала овсаре къахьийгадар аьнна дизза чакх мича доал болхлочун декхар: цу балхага дIадодача рузкъан а кхомбе ма бези.

Цу хьокхама а тIехьависац Саварбик. Укх пятилетке цу вай ювцача юкъа цо кходаьд 1780 килограмм дьтташи, тиш ца йолийташ планал совгIа 105,4 эзар километр никъ баьб хьамча чархашца.

Наькъашка яьха бийсаш, дегIа-сина хинна хало, цIагIа ца хулаш командировке волаш дIакхихьа кIираш, бетташ дувцац вай. Из цун лицевой счета тIа а дац. Саварбика ше а хьоаяц из хало-м. ХIана аьлча, цун балхаца ювзаенна я из, хьакъоастае йиш йоацаш.

— Инкал мо, гаьнара никъ безаш хIама ма йий «КамАЗ», — йоах Саварбика. — Цудухьа цхьан метте шийга го бахийтац укхо. Укхан маршруташ: Назрань — Москва, Назрань — Астрахань, Назрань — Ростов, Назрань — Томск иштта кхыдола наькъаш да. «ЦIа» а ер да са, тешаме «новкъост» а ер ва — яхаш кулг Iохьекх цо машина капота тIа гIолла. Дикача дас ший говра мо доал-Iунал ду цо цун, дукха еза.

ЦIаккха а «са» дакхийтац цо цунга укх массехк шера. ХIаьта а дукха ха йоацаш заводера араяьлча санна цIена хет.

Перестройкаца дувзаденна дий-хьох укх тIеххьарча хана Саварбика хьинар сел айденналга, аьнна хетадала мег, хIана аьлча дукха мабий хьалха хиннача мекъалах хIанз а хьа ца кхийтта нах. ХIаьта а цу тайпарча оамалах къасташ хало е езарех вац Саварбик. ХIана аьлча, ше эггара хьалха къахьегама наькъ тIа ваьлчахьа ший хинна хьинар лаьгI ца долийташ хьавоагIа из. Цудухьа, перестройкас вIалла ца хиннача тайпара халонаш, керда декхараш дукхьалъувттадой а Саварбика дукха новкъарле яц цар.

БIаьха бале а кинокадрашка мо сихха хьажа вай цун къахьегама наькъага. Из дIаболалу 1951 шера (15 шу даьнна кIаьнк вар из цу хана) гаьнарча Казахстана цхьан колхозе. ЧIоагIа новкъа хулар кIаьнка ше аьлах етта лакха лоамеш дагIа йиъ чарх йола ворда теххаеш доагIа мекъа шерч сов сабаре долаш. ЧIоагIа ловра цунна сихагIа аргIа тIа кхача а тIаккха кога-бухьар увтташ шодаца сихха аьла паркхаш лакхе хьалтIа а денна, кхычарел чехкагIа юха аргIе ваха. Шод теха шерч човхаде а лацар, вешта из техаяр аьнна гIа совгIа боаккхаргболаш уж а дацар. ЗIамига долаш дIа-хьа еттарах сийтта гоама-чIоама муIаш а йолаш «дукха буц йинъэ», кIаьнко шоашка «цоб-цобе» яхаш детта цIогIа Iаяха дукха лергах кхетаргдоацаш къаьна шерч дар.

1956 шу хьатIаотташ дикка дегIаца низбенна 19 шу даьнна зIамига саг вар Саварбик, ареннй михаша, маьлхо мерца юхь яле а. КПСС XX съезд хинна шу дар из. «ЦIадохийт вай» яхаш кхаъ а ухар юртара юрта. Даьсса кулгаш а долаш цIа гIоргвац со сай Кавказе аьнна Стаханова мо къахийгар цу шера гIадвахача Саварбика. ЧIоагIа беркате шу хилар цох къонача колхозхочоа. 1500 трудоди даьккхар цо цу шера, нормах 300 мара доацача, комсомоле дIачуийцар из, тIаккха колхоза комсомольски организаце секретаралла херцжар. Иштта сий долаш, дика чакхъяьккхар Саварбика арме яьккха ха а.

Шийна дукха дага ца йоагIе а боаккхагIчар ювцарагIа чIоагIа езаеннаяр Саварбика ший дай баьха ше ваь моттиг. Назране хьа а кхаьча вагона корагIа арахьажа йорхIаша къайлаяьккха юрт (цу хана юрт яр из) бIаргаяйча сатессар цо ше ваьхача Казахстанерча юртага. Набарах бIаргаейнача тайпара яцар Назрань. Поезда тIара Iо а ца воалаш юхаваха а веннавар. ХIаьта а даьх-паьнах, дезалах къаста ланзар. ЦутIа из юрт хозьеча, тоаеча дакъа лаца ше декхарийла хилар а дагадехар.

Лелаш, лелаш, ше мо цIабаьхка дукха кагийнах комсомольцаш байзар Саварбика. Болх бе моттиг яцар. Мельзаводи ах-хаьрца кирпишкаш ю заводи мара предприяти яцар Назране. ХIаьта а хьаде хIама-м корадоагIар. Цхьан дийнахьа райисполкома хьалхашка латтача зIанара бIоагIа тIа багIа «радиокад» кхайкар къонабарашка: оарцагIдовла, хьажкIаш йовш латт, аьнна. 1957 шерара гуйре яр из. Патриотизмо айдаь дегаш а долаш кулгаш «кIомалуш» лийнача кагийча наха, мехкараштa хьадаьлар. Юрта ара, хIанз трикотажни фабрика уллача метте, йоаккха комсомольски собрани хилар хьажкIаш кIалхаръяхара хетаяь. «ХIараненa шишша тонн хьажкIаш хьайоахалургйий вайна гIадамех?» — аьнна хьттар трибуна метгел оттадаьча гIанда тIа ваьннача Саварбика. «Йоахалургья, йоахалургья» — аьнна цIогIарч техар гулвеннача 300 — 400 саго из ерригa аре кхайкаеш.

ХьажкIий лордаш теда аьнна доакхий хьастамаш бе а дехка хьажкIий кхашка чухьийдар комсомольцаш. Дийнахьа 3,5 — 4 тонн ца йоаккхаш аравалацар Саварбик. Ханал хьалха чуйийца баьлар боккха хьувкъам.

Дукххача комсомольций цIераш дIахезар районе, царна юкъе Саварбика яр а йолаш.

Иштта кхашка сезонни болхаш деш Саварбик лелача гIолла автотранспортни боахам вIашагIбеллар Назране (хIанз из болх беш йола АТП). Цхьа иттех машина мара йоацаш къе боахам бар из. Царех цаI Саварбика елар (шоферий курсаш яьхаяр цо цу Iай). Диззача 15 шера болх бир цо цу «ГАЗ-51» яхача машина тIа. ТIаккха еннача «КамАЗа» тIа 11 шера болх бир цо. ХIанз кердаяр еннай цунна.

Доккхал а деш хьахьокх Саварбика шийна балхара тийнна совгIаташ. Царна юкъе къаьстта боча хет цунна ше шерча ворда тIа ваьгIача хана шийна енна «За доблестный труд» яха медаль. Цу хана къахьегама юкъе мо мара совгIаташта юкъера а къоаставацар саг зIамига ва, воккха ва, аьнна. ИйслагIчеи, иттлагIчеи, цхьайтталагIчеи пятилеткай турпалхо из хилара тешал деш йола знакаш, тайп-тайпарча партийни, советски органий, министерствай, хIаьта шоай транспортни организаце тийнна дукха Сийлен грамоташ, кхыдола совгIаташ да Саварбикага. Музейнаькъан хIана багIа хац сона иштта сийдола из къахьегама ветеран дага ца вохаш. АТП сийлен книжка тIа а я цун цIи «Сийлен ветеран» ва аьнна. Из дика я, хIана аьлча тайп-тайпара льготаш лу цо. Из цIи лелаю саг хьашт долча хана отпуск, аргIа йоацаш путевка эца, хIаьта ший цIен дезалхо ше волча балха хьаэцийта бокъо йолаш ва. Иштта соцам баьб цу гIулакха цигарча къахьегама коллектива совето.

Дезал а кIезига бац Саварбика. Къонгаш Мухьмади Ахьмади Новочеркасски инженерно - мелиоративни институте деша багIа. ЙоI — Марем кирпишкаш еча заводе лаборантка я. Луиза итт класс яьккха а яьнна хIанз балха яха хьожаш я, цул тIехьагIа деша оттаргйолаш. Мадинаи Лейлаи школе деша багIа. Лоацца аьлча, тешаме а дика а «болхлой класс» хьалкхувш йоагIа Саварбика цIагIа. Къахьегарца, нахаца Iимерза хиларца, эхь-эздел лепадарца, эшача метте накъа вала, камаьршала цу массанена а хьокхам луш да а ва.

Иштта ба-кх Саварбика никъ, цун вахара хьисап, цун перестройка.

М. ЗАНГИЕВ,
тха собкор.

ОРЕНБУРГ. Хала да тайп - тайпарча очерде увтташ вай йоаеш йола ха лархIа. ГIулакх, дезаш дола товараш, эшаш дола гIулакхаш хьа ца кхоачаш хиларах льтта а Iац. Кхыметтел Советий исполкомашка а лувц аргIа. ТIаккха укхаза керттера дар да наьха боагIаш бола теркам ца бар.

Сенца дIадоаккхаргда из? Дукха ха йоаццаш Оренбургски горисполкома коммунальни боахама управлене вIашагIтехай социальни дегIаахара группа. ХIанз цо болх бу вычислительни машинаш дIаоттаеш а дIанийсъеш а, программаш увттаеш. Укх шеречье а юкъейоалае лерхI решенеш кхоачашъяра информацеи тIахьожамен автоматизированни системаш. Электроника йолаш болча специалисташа новкъостал дергда управленцашта хьал дикагIа нийсде. Испокома ерригa службаш персональни компьютерашца Iалашъе, города юкъарча АСУ дIахотта лерхI.

Новкъа хете а, управлене аппарат хIанз а цхьадолча даькъе низкъала этта из проблема къаьнача методашца — дукхагIа каьхаташ яздарцеи заседанеш ярцеи кхоачашъе гIерт. Кердача заседанеша хьахулийт керда каьхаташ, кердачар... аргIаш. ЧIоагIбенна гом бохабара стереотипаш йохае еза.

СУРТА IА: 1) горисполкоме... горожанашта гIулакх делга тоадара дешах йола кхы цхьаькха а заседани.

2) Оренбургски горисполкома АСУ отдела кулгалхо Ж. М. Кусанови (аьттехьара вар) инженер - электрик В. П. Черняки автоматизировнни информационни система электронни аппаратура нийсъеш ба.

В. БУШУХИНА сурт.
(ТАСС фотохроника).

ПРОПАГАНДИСТАШ ДЕШАШ БА

КПСС обкома политически просвещене ЦIагIа укх деношка чакхъяьннай диъ дийнахьа болх баь йола партийни дешара системерча пропагандистий курсаш. Царна йийшай XIX-ча Ерригсоюзни партийни конференце материалех, экономикана социальни переориентаци яра керттерча лостамех, мехка а, республике а эттача экономически хьала проблемех, радикальни реформах, кердадовлара идеологех бергигача къахьегамхой рузкъа хулга мишта вIаштIехьдаккха деза дувцаш йола, къамашта юкъера отношенеш дегIакхувларах, общества интеллектуальни духовни потенциала хьинар айдарах, халкъашта юкъерча отношенешта демократизаци ярах, пропагандистски говзал, психологи, логика эргаяккхара методиках йола лекцеш.

Массане теркам тIаозаш хилар «экономикана доал дара радикальни реформа: хиланза даьгдоацари юкъара концепции» яхача темагIа пропагандистийи семинарски занятешка даь къамаьл.

Пропагандисташа дакъа лаьцар «къахьегамхой политически экономически дешара системана перестройка ярах» болча КПСС ЦК соцамо дIадехарашка хьежжа партийни дешара бола практически лостам чIоагIбарах» яхача темагIа «Гергача истола» гонахьа яьча беседа. Цига анализ йир партийни дешара системана перестройка яра хьалхарча итогий, массе оагIорахьара дийцар КПСС XIX Ерригсоюзни конференце решенеш къахьегамхошта кIоаргагIа дIайовзийтара декхараш, хIаьта иштта белгалдаьхар къахьегамхошта марксистско-ленински образовани дIахо эргаяьха тоаяра наькъаш.

Курсий балха тIа дакъа а лаьцар къамаьл а дир партийни советскии болхлоша: КПСС Нохч-ГIалгIай обкома секретара С. М. Бекова, КПСС обкома пропагандаи агитацеи отдела заведующе Л. П. Кизиловас, Ю. Б. Кригера, хIаьта иштта вузий Iилманхоша: О. А. Саламова, Ю. К. Таранухас, Н. В. Коптевас, И. О. Кацена, Г. А. Бермуса, А. А. Арутюнова, Б. Б. Салтыханова, М. М. Магомадова, Н. П. Булатова, иштта кхычар.

Пропагандисташца вIашагI а кхийтта, шоай планех, проблемаех, хIаьта иштта перестройкас дIа ма деххара шоай творчески кхоллама перспективаех дага а боалаш, шоай произведенеш йийшар республика йоазонхоша Ш. Арсанукаева, С. Чахкиева, М. Сулаева.

Курсашка дакъа лаьцарашта яьяр КПСС XIX Ерригсоюзни конференце а Iомаеча курсаех а йола материалаш ювцача литература обзор, хIаьта иштта царна гойтар учебни фильмаш.

Вахара хьисап — советски

БЕРАШ — ВАЙ КХОАНЕ

Бераш — вай безам, вай дегагIозале, йоакхо, вай лазар — деррига а да. Социальни даькъе царна лаьрхIа дукххадар даьд: мах боацаш дешалга, унахцIено лораелга Iалашдаьд, нравственни, эстетически, физически дегIаахара таронаш еннай. Вай де а доагIаш, доккхал ду карагIдаьнначох, амма, тахан из кIезига да. Дукха дукхагIа хила деза. ХIаьта керттерадар — кхыча тайпара хила а деза. Хано ше хьожийт берашка кIоаргагIа, цIенхаштагIа, бераш вай мехка кхоане йолга кхетадеш.

Вай мехка общественноста хьинарца, коммунистически партеи советски паччахьалкхенои гIо а деш, хьаяьй В. И. Ленина цIерагIара Советски берий фонд — ший лерхIарашкеи декхарашкеи хьежача гуманни йола бокккхийбарий массови общественни организаци.

Фондо лерхIар — бераш цара общественни теркои йоакхои дукхагIа хилийтар, дезала авторитет лакхъяр, бера личность хьахилара низ телаш йола духовни среда дегIаахара гIодар. Наха вIаши юкъе леладеча гIулакхашка бераши боккхийбараши шоайла лоархIаш хилар, къонача гражданий, цар йоакхоний, тоамий, цатоамий цахаддаш терко еш хилар совдаргдола нравственни атмосфера хьакхоллара партени паччахьалкхени гIо дар.

ХIара дезале, хIара цIагIа, хIара городе берагара, нийсхо а еш, доаггIар хьадехаш, цун хьашташ кхетадеш хьал хилийта гIертар: бераш «воайчарнеи» «наьхачарнеи» декъа а ца декъаш, бойла диса даьша - ноаноша Iокхайса, цамогаш дола бераш социально а морально а лорадеш хулга.

1988 шера май бетта денз болх бе йолаенннай В. И. Ленина цIерагIча Советски берий фонда Нохч-ГIалгIай отделени. Вайна махарра цун председатель ва берашта лаьрхIа дукха яздеш вола йоазонхо «СелаIад» яхача журнала керттера редактор Чахкиев СаIид. Берий фонда республикански отделене балха долча гIонна республика ерригача районашка, йоккхача предприятешка, совхозашкеи колхозашкеи, организацешка херж берий фонда общественни уполномоченнеш, нравственно цIена, хьаьнала, берий проблемана йоакхо еш бола нах.

Хьаьй дезалий, берий цIеношка кхийнача наьха, иштта берий вахари унахцIенои лораяра, материальни Iалашо, кхача тоабара, берашта - бошта хьехараи кхетам балараи, берашти кхувш боагIарашти нравственно - эстетически кхетам балара Советаш.

Вай республике 2 берий цIа да: 120 моттиг а йолаш. Сунженски района Ассински станице № 9 яри Грознерча Октябьски районера 80 моттиг йола № 10 яри, дайноаней боацаш дисача берашта лаьрхIа 420 моттиг а йолаш № 2 йола школа-интернат а я.

ГIонна йолча школе - интернате дай-ноаной болча берашца цхьана леладеш 40 бер да хьаькъала нийша а долаш, дай-ноаной Iунал доацаш диса. Грознерча кагий берий шин цIагIа да цхьан беттагара 3 шерача кхаччалца ха йола 150 бер.

Сунженски района Троицкая яхача станице болх беш да 240 хьаькъала нийша дола бераш - инвалидаш кхоаба берий цIа-интернат. Цу берий учрежденешка тахапарча ден паччахьалкхени общественнии гIо эшаш эзар гаргга бер да.

«Дай-ноаной Iунал доацаш дисача берий материальни Iалашо елга, царна кхетам лулга, дешар хьехилга овлангара тоадара тIадерзадаь де дезарех бола 1987 шера нюле арабаьнна КПСС ЦК, СССР Министрий Совета соцам кхоачаш ца беш йолча шефство лелаеча предприятеша лакхехьа белгалъяьхача учрежденей проблемашкахьа, царна эшарашкахьа юхь ерзае еза, шоай средствай чотагIа технически кружокий болх вIаштIехьбаккха беза, цига хьехамчаш хьожабе беза, бераша овсаре къахьегара мастерскойш вIаштIехьъяхара, интернатни тайпарча учрежденешка эшаш йола ремонт яра гIо де деза ха хьатIакхаьчай.

Вай дувца бераш чIоаггIа терко эшаш да боккхийбарашкахьара. Техникумий, училищай, институтий студенташа шоашта лайча аттача йоаккхаргьяр из проблема. Берий цIагIарча, школерча, интернатерча берашца 3—4 сахьата Iимерза даьча къамаьло цар дегашка тамашийна хувцамаш дергда. Шоаш цхьаь хилара уйла кIезигагIа хургья цар, дикагIа дегIабаьхка, шоай ханага хьежжа, интеллект йолаш хургба уж, шоай низах, наьха ээделах тешам боргба цар.

Фонда декхарех цаI да бер хьадарахи из кхедарахи болча моральни бехктокхама атмосфера республике хьадар. Шоай бераш дIа а кхувсаш, лелача даьша-ноаноша леладер нийса доацилга а ла йиш йоацилга а царна дIахайтар, хIаьта вайцига Iалаьмате дукха я бераш дIа а кхувсаш, ноаной маьре ухаш моттигаш.

Фонда лоархIаме декхар да берий вахар лораделга, Наькъа-транспортни хатарегIа бераш лозадеш моттигаш дукха я республике. Укх тIеххьарча 10 шера Нохч-ГIалгIайчен наькъашка 2114 наькъа-транспортни хатар хиннад. 430 бер ду а дувш, 1.865 бера човнаш а еш.

Укх шера а Iалаьмате лакха ба из хьокхам. Цо хьахьокх берашца цу хьакъехьа бе беззача тайпара болх ца белга, берашта наькъа лелара бокъонаш ца ховлга. ДIа-юха лелара бокъонаш бераша дикагIа кхетаяра форма я берий автогородоке еш йола занятеш. Цу тайпара автопрактикумаш хьаяьй Союза дукххача городашка, хIаьта дика хьокхамаш гойташ а я.

1979 шера Грозненски горисполкомо тIанийцар «Городе Грозне автогородок хьалъелга вIаштIехьдаккхарах» йола решени. Проектни документаци а кийчдаьдар, автогородок хьалъеча дакъа лоацаргдола организацеш а, ахчан средстваш а къоастаяьяр. ГIишло хьалйолаяра деррига а кийча дар, амма новкъарло еш яр хургйола автогородок хьалъе езача доазон тIа латта № 20 йола баьцадаараш дохка ларек, дукха ха ялалехьа йIаьхача ханна соцайир гIишло. Иштта къоаста ца деш, дус цу гIулакха НГIАССР МВД, ГАИ агитацеи пропагандаи группа къоастаелга а.

Бой-берий унахцIено чIоагIъяра Берий фонда Нохч-ГIалгIай отделене «Садко» яхача нек деча бассейне вIаштIехьъяьхай № 2 йолча школа - интернатеи № 10 йолча берий цIени берашта йола занятеш.

Берашта гIо дара луш йола предложенеш гIулакхаца чIоагIъяра ахча эш. Цудухьа фонда проекташта еш йола пропаганда гуманистически идеяй пропагандаца ювза а ювзаш, фондана инициатива тIаерзаярал совгIа, средстваш а тIаерзае еза цо. Цу гIулакха ерригa а материальни оагIув наха шоай лоIамагIа дечохи взносехи тийша я. ХIаьта цох цхьаккха а сом а аппарата гIулакхага дIадахийтац. Советски берий фонде болх беш болчарна алапи далара средстваш хьахул «Дезал» яха газет арадувларахи кооператорий балхах луча процентехи.

Берий фонда материальни гIо делга, из тIадожадаь декхар дац, хIаране ший эхь-юхьа гIулакх да.

Нохч-ГIалгIайчен дукххача къахьегамхоша дог раьза а долаш, дакъа лоац берий фонда балха юкъе. Цунна дола масал да предприятей, цехий, участкай коллективаша шоай премеш, субботник долча дийнахьа даьккха ахча берий фонде дIахьежадеш хилар. Цун № 707 йолча счета тIа 200 сом шоай преми дIа хьожайир № 12 йолча столове болхлоша, хIаьта НПО «Промавтоматика» коллективо 659 сом, Гудермесски педагогически училищо 1100 сом, Лермонтова цIерагIча театро 377 сом. Берий фонде хIара бетта ахча кхухьийташ ва МагIалбика районера Х. Фаргиев, иштта кхыбараш. ХIаьта МагIалбикерча № 20 йолча школерча бераша художественни самодеятельноста массехк благотворительни концерт оттадаьд, цох хьайийцар берий фонда счетагIа дIа а дохьийташ.

Берашта гIо дара духхьал ахчахьа ца кхахьийтача а, де хIама корадоагIаргда. МоллагIа йолча къахьегама коллективо шийна юхерча берий цIен, школа-интерната йоакхо е, берашца доттагIал леладе, царна гIо-новкъостал де мегаргда. Цох хул-кх цар вахаре дакъа лацар.

Масала, наькъаш- тIийнаш дехкара Управлене коллективо, бригадирий С. Саидова, А. Алханова, прораба Муталиева инициативагIа, Ассиновски берий цIенна дIаеннай 250 книжка чудола библиотечка. ХIаьта художникий Союза правлене члена А. Асуханова № 2 йолча школана - интерната картинни галерейна лаьрхIа ший 10 полотно деннад. Пионерий цIени Заводской района дешархойи интернациональни доттагIала клубо Ассиновски берий цIена игротека еннай. «СелаIад» яхача журнала йоазонхошеи художникашеи журнала шин номерагIа дола деррига гонорар берий фонда счетагIа дIадохьийт.

Духхьал июнь бетта цу счета тIа дIатIа дахар № 2 йолча школа-интерната, №№ 25, 18, 13 йолча юкъерча школай, СПТУ-26, Грозненски мехкдаьтта института педагогически коллективаша, кхыбараша дIахьежадаь ахча.

Иштта гIо деш, тахан вай берий вахара дIаденначох кхоана тIехьале хургья вайна. Цудухьа хIаране, шийна моггача тайпара цу гIулакха юкъе дакъа лацар — из беркате хIама да.

М. СЕМЕНОВ.

Къахьегама ресурсаш: мишта пайда эц царех

Назране керда завод хургья

Дукха ха я Назране «Электроинструмент» яхачул а йоккхагIа йола завод хьалъергья яхаш дувца. ХIара шера: хIанз-хIанз дIадоладергда балхаш яхаш дувц. ТIаккха шу чакхдоал. Дийцачох хабар хул. Массехказа хьоадаьд из дош «Сердало» газета оагIонаш тIа а. Маца кхоачашхургба 3—4 шу хьалха наьсархошта хеза из кхаъ, фу завод я из, маца йоалалургья хьалъе?

Царна а цу тайпарча кхыча хатарашта а жоп далар дийхар тха корреспондента цу завода директорага Зурабов Iаьлий Мувсайга.

— Сона хеташ, Мувса, цу гIулакха хьол саготах саг Наьсаре ва аьлча теша хала да. ХIана аьлча, хьо ва из дукъ дIадахьа дезар а, халонашта хьалха латта везар а. Газет дешарашта ха ловра цу заводах дола бакъдар.

— Бакъдар укх тайпара да, — аьлар цо. Нийса дувц наха. 1985 шера бера Наьсаре из кхаъ. Тха районе Iалаьмате дукха балха боацаш нах (къаьстта къонабараш) ба. Бокъонца йола цифра малагIа я хац сона, бакъда, хIанзара «Электроинструмент» миссел йола кхоъ-йиъ предприяти укхаза хьалйича а, тоъаргйолаш къахьегама ресурсаш я районе. Цудухьа тхона массена лов из, керда предприяти сихагIа хьалъяр а из болх бе йолаелар а.

Тхона а хазад: дукха харц а бакъ а къамаьлаш дувц цу заводах, цхьайолча хана йоахарашка а дIакхоачаш. Хоадам боллаш ала йиш йолаш ва со наьсархошка а республикански газет дешарашка а: Назране цу тайпара завод хургья. Из хьалъергйола моттиг а хоадаяьй. Цун доазув хургда трикотажни фабрика юхе, РСУ уллача оагIорахьа. Цун пенаш латтаргдолча загалаш-м техадац оаха, хIана аьлча, проект хIанз а хьакхачанза я. Из дукха гоаяра бахьанах а аргда аз. Из оттае аьнна эггара хьалха оаха заявка енна проектни институт йола министерство дIаьккхар. ТIаккха кхычахьа цунна заказ деш дукха ха яйра тха. Иштта дIа-хьа телаш хIанзалца хьаенай из проект. ХIанз тешамерча подрядчика бе кхаьчай. Тахан-кхоана яхар мо из хьакхачарга хьежаш да тхо.

ХIанз оаха лерхIача тайпара из хуле, завод хьалъяра балхаш дIадолалургда хьатIадоагIача шера.

Дукха хаттараш ду наха: малагIа продукци арахецаш хургья из завод, яхаш. Цо арахецаргья тайп-тайпара оборудовани.

— Назранерча гIишлонхой организацей низаца хьалъе лерхI оаш из?

— ХIанз районе мел йола гIишлон организацеш хьавIашагIтехача а, цхьа бригада миссел мара хетаргъяцар из завод хьалъяра эшаргболча низага хьежача. Эггара хьалха хьалъе йолаергья гIишлонхошта эша объекташ: маркхали бетонни хьаю цех, аьшка-бетона конструкцеш арахеца завод, асфальто - бетонни завод, автотранспортни боахам, УПТК, кхыяраш. Духхьал уж хьалъеча эшаргва тхона 1000 совгIа саг.

— Цахаддаш оаш бувзам лоаттабе безаш, шоана гIоновкъостал де декхарийла волаш хьадда цхьа да вий республике?

— Цу тайпара да волаш ва. Из я «Чечингушстрой» яха гIишлон - монтажни производственни объединени.

— Iа хьадувццача тайпара дале, цу заводаца ювзаенна дукха предприятеш урагIгIоргья Назране. Къаьстта гIишлонхошта эша материалаш кийчъераш. ТIаккха из завод хьалъеча а из хьалъяь яьлча цун цехашка къахьега дезарий а бытовой, культурни, социальни хьашташ кхоачашдара уйла йой завода дирекцес?

— Из дош хьалхарча плане латташ да. Эггара хьалха хьаде лерхI оаха цу заводе болх бергболча наха а цар дезалашта а тхоашкара эшаргдар. Цудухьа заводаца цхьана урагIяха йолалургья нах чубаха гIишлош. Белгалде деза: укх ткъаь итт шера Назране хьалдаьраш миссел цIенош хьалде лерхI завода гонахьа. Цул совгIа, хьалъергья дукха тикаш, берий бешамаш, школаш, бIарчча спортивни комплекс, наьха бытовой хьашташ кхоачашду объекташ, дарбан профилакторий, пионерски лагерь, бувзама отделени, профтехучилище. Хьалъергья керда электроподстанци, очистной сооруженеш, дукха соцкультбыта объекташ.

— Дика хет, шоана цу заводе къахьегаргдола нах эггара хьалха дагабеха а цар уйла оаш еш а. ХIаьта а цу чу болх бу нах-м, сона хеташ, лакха профессиональни говзал йолаш хила ма безий. Керда ма хургйий цу чу йоагIаргйола оборудовани. Цу хьакъехьа къахьа опыт йолаш ма йий районе. Керда енача электронни станокаш тIа болх бе, ехача уж тоае специалист воацаш хала хьувз электроинструментальщикаш. Из проблема мишта къоастае лерхI оаш?

— Цул дукхагIа тхона дагайоаллаш проблема яц. ХIана аьлча, завод хьалйой а, «ялсмалера» дараш санна дола хьалаш оаха цу чу хулийте а, гIулакх дIагIоргдац цу чу болх беш вола хIара саг ший балхах, ше хьадеча хIамах, ший декхарех кIоаргга кхеташ ца хуле. Кадраш, цIаькхаза а — кадраш. Иштта да тха лозунг. Цу хьакъехьа оаха харжа ши никъ ба. ЦаI — сихагIа профтехучилище хьал а яь, дешар дIадоладар. ШоллагIбар — кхычахьарча училищешка, техникумашка, институташка кагий нахи мехкарий деша ахийтар. Цул совгIа, иштта а корабоагIаргба цу чу болх бергбола лакха квалификаци йолаш бола станочникаш, слесараш - инструментальщикаш, штамповщикаш, электрикаш...

Тхоай профилех йолча тайп - тайпарча институташца бувзам оттабаьб оаха хIанзлехьа а. Масала, город Горькерча политехнически институтаца договор яьй оаха 8 специальностех нах кийчбергболаш.

М. КАРАЕВ.

ЭРСИЙ МЕТТАЛА ДАЬККХА

«Современник» яхача московски издательствас кIезига терко йиц Нохч-ГIалгIайчен вай ханарча литература. Издательства новинкаш бахьан долаш читателий таро хул эрсий меттала яьхача гIалгIай йоазонхой дикагIа йола произведенеш йовза. ХIаьта хIанз «Современника», «Новинкай» сере кийчдеш да эрсий меттала даькха гIалгIай вовзаш волча литератора Боков Ахьмада «Разорванный круг» яха роман. Кавказа лоамашта гаьна йоаццаш уллача йоккхача юрта вай хана хулаш дараш да цу тIа дувцараш. Халонашца, айпашца, цатоамашца лоаттабеча къовсаме сага характер хьа мишта хул хьахьекхад романа тIа. Из книжка ше арахецаш, «Современник» яхача издательствос белгалдоаккх Боков Ахьмада романа оттаяьча проблемай актуальность, социальни ира лостам, турпалий кхела кIоаргга йоакхо еш хилар хьахьекхалга.

Из роман книжки тикай тархеш тIа хургда 1989 шера 50 эзар йолча тиражагIа.

Г. ХАБАТЬЕВ.

Ца малар—вахара боарам

Кердачун зIиргаш дегIадоаладе

Вай мехка массайолча миIингашка къахьегама коллективаша лира къовсам лоаттабу корта бохабу малараш меларца, хIана аьлча, ховш да уж мелача наха мел зе ду производствана, цIагIарча дезала, ерригача обществана. Из дика кхета а дађ, еррига коллектив оарцагIа а яьккха, корта бохабу малараш мелача нахаца къовсам лоаттабу Сунженски районерча «Агропромсервис» яхача кооператива къахьегамхоша. Цу кооперативе чувоагIаш 270 саг ва.

Партийни профсоюзни организацеша кулгал а деш, болх беш цу гIулакха вIашагIъелла керттера комисси я.

Комиссе оттаяь дуккха мероприятеш юкъе йола план хьахьокх цехови комитета председатела Реутов Виктор Алексеевича.

— Соахка чIоагIа дукха нийслора корта бохабу маларш менна балха баьхкараш, хIара дийнахьа цхьаццане дош дувца дезаш хулар тхо, — аьлар Реутова, укх шера из гIулакх лаьгIденнад тхо долча.

Корта бохабу малараш мелача наха духьал къовсам лоаттабара долча гIулакхашта юкъе доагIа: корта бохабу малараш мийнна балха веча, цу бахьанагIа прогул йича, из ди отпуске водача хана тIера Iодаккхар, преми екъача хана юкъера ваккхар, шера йоагIаш йола отпуск Iан заманга яккхар. Цул совгIа, корта бохабу малараш мийннача наьха дош комиссе дувцача хана еррига коллектив, кулгалхой, партийни организаце секретарь, профкома председатель, цIагIара дезал: хьа а бийхе, массанена хьалхашка дувц из. Из чIоаггIа Iаткъаш хул бехке бараша. Геттара талха воаца саг кхы цIаькха нийслац корта бохабу малараш менна балха вена а арахьа общественни моттиге нах вIашагIкхийттача ваха а.

Цехови комитето беча балха тIа керттера дар да, цкъа санна шозза а кхозза а корта бохабу малараш менна хоавенна саг массаза а бIаргкъайла ца воалийташ тIахьожам лоаттабелга, цIагIарча дезалца бувзам лоаттабелга. Иштта, даллане тIехьара дIа а ца доалаш кхетам тIа воалаваьв оаха ремонтни цеха слесарь вола Ситько Александр Васильевич. Тесса вита йиш яцар из саг. Ший балхах дика кхеташ ва из, цун сесаги кхо бери да. Атта дац дезала, хьадаьккха алапи мела а мелаш цIенда чуухаш хилча. Берий а къа да. Цудухьа оаха тесса, тхона фу бала ба, аьнна витац цхьаккха а. Александр Васильевич хIанз малара юха а ваьнна ший болх беш ва. ХIаьта тхо а да хадданза цунга бIарг локхаш.

— Ерригача коллективана хьалхашка, хьабийха дезал а болаш дош дувцача хана эхь хийте, шоаш мичахьа баргба ца ховш бехке бараш хьувзаш моттигаш а нийслу, — яхаш дийцар ремонтни мастерской заведующе Гасан Иван Николаевича. — ХIаьта цунах а кхоачам хургбац, кхы дIахо дукха да цига оаха деш а де дезаш а, — аьлар цо.

Бакълув Иван Николаевич. Штрафехи, таIазарехи чакхдалац гIулакх. Наьха мукъа ха цхьан хIаманца хьалийнза еза. Наьха самукъа даккха, сакъерда моттигаш вIаштIехьъяха еза.

Из дика кхетадеш ба кооператива кулгалхой.

Кооператива клубе чакхйоах коллективо шоай мероприятеш, салаIара сайренаш, вIашагIкхетараш. Цул совгIа, книжка деша безам бараш библиотека а я. Белгалдаккха деза, цу кооперативера къахьегамхой, художественни литератураца безам болаш хилар.

ВIашагIъеллача клуба совето кулгал а деш дIайихьай укх тайпара сайренаш: «Дезала клуб», цхьоалагIча апреле «Белама сайре», Эскаре болх кагий нах накъабахара хетаяь сайре, кагирхой салаIара сайре. Уж дукха я. Безаме, вIаший дикагIа бовзаш, дезалий хьалаш гучадоахаш чакхъювл уж сайренаш.

Эскаре баха кагий нах цига гIулакх даь баьнна, цIабаьхкачул тIехьагIа юхабоагIа шоаш хиннача «царна терко ю бригада совето, профкомо, партийни организаце. Кооперативе болх беш барех 30 процент бараш кагирхой ба.

— Аз укхаза болх бу ер 27 шу да, — аьлар Гасан Иван Николаевича, — цахаддаш дIадувц оаха кагийча нахага къахьегамхой сий лакха лоаттаде дезалга, цул совгIа, оаха гIулакхаш деш еррига республика а кхыметтел кхыча республикашкара а совхозаш, колхозаш, предприятеш, организацеш а я. Царна хьалхашка кооператива сий лакхалоаттаде дезалга хьалхадоах оаха зIамагIчарна. ТIаккха укхаза болх барал совгIа, тхо районерча колхозашка, совхозашка хьувкъам чуэца новкъостал де а ух. Цига а дикагIа йолча оагIорахьара дIадовзийта деза.

Пайдане ба къахьегама ветеранаша кагирхошта кхетам луш беш бола болх. Корта бохабу малараш мелаш хинна Анохин хIанз «кхетамчу а вена, малар а дита, дика болх бе гIерташ ва. Укх шера «ЦIеча Эскара» цIерагIча колхоза хьувкъам чуэцача новкъостал де ваха хиннав из.

ЦIеча Эскаре гIулакх де баха Лихалобов Викторн Придков Геннадии цIабаьхкачул тIехьагIа юха а баьхка, шоай къахьегама коллективе ба. Кооператива ветеранаш массаза а теркам тIалоаттабу царна. Юкъеувз кагий нах общественни вахаре, спортивни мероприятешта, художественни самодеятельноста. Партийни организаце секретарь Лукащов Владимир Михайлович, профкома председатель Мишустин Иван Алексеевич художественни самодеятельноста юкъе дакъа лоацаш ба. Агитбригада вIашагIа елла концертни программаца уж баха хиннаб хьувкъам чуэцача кхашка, фермашка болхлой самукъадаьккха. Из дика хьокхам ба кхычарна.

Спорта методиста Филимонов Анатоле вIаштIехьдоаккх футболах, теннисах, баскетболах ловзилга. Автосервиса спортсменаша районерча яхьашта юкъе дакъа лоацаш призовой моттигаш а яьхаяр. Уж ба. А. Филимонов, А. Калайтанов, А. Афанасьев, В. Лукашов, кхыбараш а.

Афанасьев, Реутов, Озёрин, Денисов, Миновский, Чуклаев чувоагIача пожарни командас районерча яхьашка хьалхара моттиг яьккхар.

— Балхаца безам боккха болаш, тIадилла гIулакх бехктокхаме чакхдаккха гIерташ я тха коллектив, — йоах кооператива председатела Жилин Алексей Алексеевича. — Болх хала бале а, интернациональни коллектив цхьоагIо йолаш хиларца, тха вIаштIехьадоал тIадилла гIулакх дIадахьа. Керттера дар да тIакхувш йола тIехье лакха идейни кхетам болаш хилар, хIана аьлча, уж вай когаметта дIаотта безараш ба.

Ала йиш яц кооперативо дерригa а кхоачаш ду, аьнна. Хоалуш да кхетам балара болх кIезиг - дукха цар лаьгIбалийталга.

— Укх шера бий шун, корта бохабу малараш менна гучабаьнна болхлой? — аьнна хьаьттача, Иван Николаевича а Виктор Алексеевича а цхьан багара доагIаш санна деннар цхьа жоп дар: «бац».

Амма, из дош харц хилар.

Корта бохабу малараш маларах дола СССР-а Лакхехьарча Совета Президиума Указ толхадарах, укх шера 12 апреле общественни моттиге бахача лийцаб: Борисов Александр Викторович — газосварщик, Семенов Генадий Андреевич — водитель. Иштта укх шера апреле Санин Юрий Викторовича, Гайваронский Анатолий Николаевича шишша тума ахчан гIод техад.

Тахана шоай къахьегама коллектив маларцара хийрайоалаш латтача хана дика, лирача къовсамца дIадоладаьча гIулакхо «зIиргаш» техача хана миштa мегаргба из болх лаьгIбалийта.

Т. МАЛЬСАГОВА.

ЦХЬАН КОНФЛИКТА ИСТОРИ

Вай хIанз дувцаргдола хIама Назрановски трикотажни фабрика «чулочно-вязальни» яхача участке доладенна дукха ха-зама я.

Ховш да цу участка планаш а кхыдола паччахьалкхен декхараш а дизза кхоачашделга, зIамига коллектив барттайна йолга. Бакъда, цу шийтта саг юкъе воагIача коллектива дукха хана денз къувлаш а саготдеш а цхьа бала ба.

Юххьанца денз дувцаргда вай из. Укх Iай Ужахов Ювсапа кулгалдеча бригаде доккхий доаца хувцамаш хилар. ЦхьоалагIча смене хинна Имагожева Радимхан шоллагIча смене яьккхар бригадиро. Сел доккха хIама дац аьнна хеталургда, моллагIа болхло эшача моттиге дIахьа нийсвар. Бакъда Радимхан раьза хиланзар ший сменацара къаста. Из дов фабрика директор волча кабинете кхаьчар. «Сенца дувзаденна да Имагожева кхыча сменах яккхар?» аьнна кулгалхочо хаьттача Ужахов Ювсапа хаьдда жоп делар: — ЧIоагIа тайна боахк ераш цу сменах! — аьнна. Кхетаде хала дац цу гIулакхах директор цецваьналга а бригадира дош цо хьал ца лаьцалга а.

ЧIоагIа раьза хиланзар Ювсап, бригада хьалхашка ше лаьрхIар-чакх ца даьнна, Дов лаьцар цо ерригача бригадаца.

Тайп-тайпара харцонаш йолаелар цу участке. ГIар е, нахах бехк баккха бахьанаш леха ваьлар бригадир. ХIара бетта къовсамаш дувлар болхлошца. КТУ — (коэффициент трудового участия) харцахьа оттаяй, хIаьта цунца дувзаденна ахча а харцахьа дийкъар, е ца боагIаш бехк баьккхаб, е кхыдола Iоткъам хургбола хIама даьд яхаш раьза боацаш бар болхлой.

Цу юкъагIа кхыча гIулакха командировке вена фабрике нийсвелар со а. Болхлошца къамаьл деш цу бригадера хьал дайзар сона. Бакъда, директора а профсоюза фабкома председатела а аьнначох уж конфликтни хьалаш массехк ди даьлча хургйолча собране дувца дезаш дар.

Собране хилар массехк ди даьлча. ВIалла ца хулача тайпара кхоххаенна яр из: ХIара болхлочун дукха дар дувца а ала а. Массарешка ладийгIар фабрика кулгалхоша. Гуш дар болхлоша дувцар кIала кIийле йолаш долга.

Иштта ше къамаьл деш цхьан болхлочо аьлар:

— Аз букътIехьашка а яхац, «йоахар» а дувцац са массарешта хозаш ала безам ба — тхона везаш вац-кх из бригадир. «ХьалхагIе а хIана аьннадац оаш ер» — ма яхий оаш. Аьнна дац-кх цо даьр цунна хIанзалца. Мегийташ хиннадаь.

Цу тайпара, бригадирах бехк боаккхаш, дар фабрика кхыча кулгалхой къамаьлаш а.

ГIалаташ-м каст-каста дувл бригадирагара. Масала, 1987 шера укх участке балха дIанийцар Тумгоева Радимхан. Диъ дийнахьа болх а баь декретни отпускагIа яхай из. Цо болх беш из бIаргайна бригаде саг вац. Духхьал цо диъ дийнахьа баьча балхах цунна бригадира. 31 сом яздаьд. Фабрика Iойиллача хана денз укх цехе къахьегаш йолча Нальгиева Iашата даьккхадац диъ дийнахьа изза ахча.

Юххера а собране соцам бир бригадо дувцар геттара кIоарга тохкаргда аьнна.

Цхьа бутт а ши бутт а, массехк бутт а баьннаб собрани хинначул тIехьагIа. Фу хувцаденнад бригаде? — Цхьаккха хIама хувцаденнадац. Ший хинна оамалаш а йолаш, ший хиннача бригаде кулгалдеш ва Ужахов Ювсап. Хозаш яц сага наг-нагахьа Ювсапа бригада хьалхашка тувса куралаш.

Ж. БОГАТЫРЕВ,
тха спец. корр.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

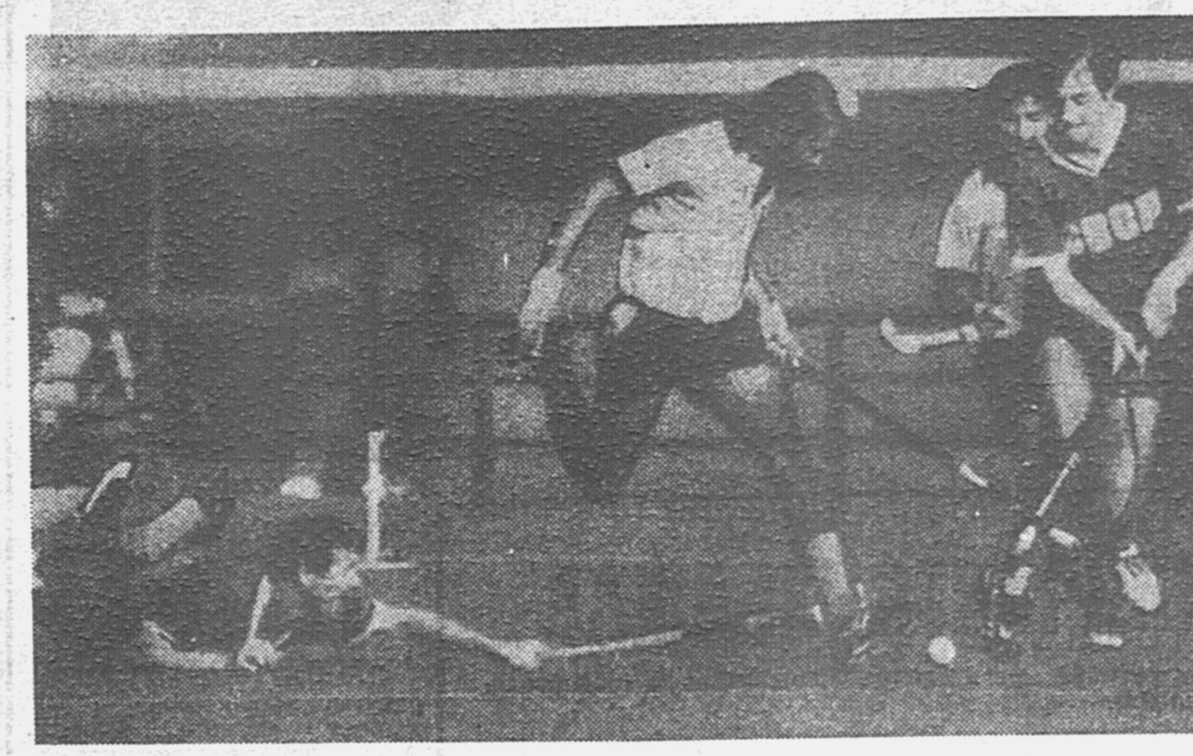
Сеул: XXIV ахканара Олимпийски ловзараш

СЕУЛ. Грознера Шилова Ирина пневматически топ нийса кхоссара хьалхара олимпийски чемпионка-88 я. ШоллагIа моттиг ФРГ-ерча Шпербер Сильве я, кхоалагIа — москвичка Малухина Аннай.

СУРТА ТIА: 1) гой ер я советски олимпийца эггара хьалхара дошо медаль; 2) СССР хоккея йола СССР сборни команда баьца тIа ловзаш Инде командал счет 1:0 йолаш котъяьлар. Матча эпизод.

ТЕЛЕСУРТ.

НАТО: ЯДЕРНИ ЙОАЦА ОБОРОНА Е ЯДЕРНИ СДЕРЖИВАНИ?

Дукха ха йоаццаш Женева чакхъяьннача СССР-и США-ан викалий переговорашка дийцар ПРО-х дола Договор кхоачашдарах. Цу тайпара йола обсуждениш пхе шера цаIазза ю. Стратегически стабильностои дунен халкъашта юкъерча кхерамзленои из де дезилга дIадехаш хиларал совгIа, бIарчча хьайийцача герзаш дIадахара дIахо бола лелам а хьабелгалбоах цо.

Духхьашха ше болх бе йолаелча денз Рейгана администраци къайладоахаш яцар цу договора тIа белгалдаьхача ший декхарех США мукъаяла ловш йолга. Хала да, шинна а оагIоний кхерамзлен хьашташка хьежжа йолча дунеи халкъашта юкъерча соглашенена ко догIа гIерташ. Пентагоне кулге лувцаш дар фуд ха. ХIана аьлча, договорага хьежжа СССР а США а хьаергъяц ПРО системаш, хIаьта цу система элементаш космосе хьал ца яха дош а деннад цар.

Хала хете а США делегаце теркал ца деш дитар политичеки даькъе санна, хаьдда решенеш кхоачашъяра плане а советски делегаци цхьа барт бе ловш хилар. ОагIоний аьттув баланзар кхыметтел цхьана оттаяь заявлени е коммюнике кепатоха а.

Американски оагIоно лаьрхIар дар цхьан оагIорахьара а гуш латташе харцо ювцаш йола а заявлени кепатохар. ХIанз массазлагIа увттаю Красноярски РЛС американски оагIоно керттера дош хIана дац, аьнна а лоархIаш, переговорий юкъмоттиге. Хаьдда факташ яц американски викалашка. Цул совгIа американски оагIонна таро енназ Красноярски РЛС-га, хIаьта из йоацаш кхычарга а, хьажара.

ПРО радиолокационни станцеш дIа-са йоаржаяра йола фрагменташ цхьан районера шоллагIча дIакхухьаш хилара шоаш сагото еш ба, аьлар американцаша. ХIаьта РЛС-а фрагменташ дIайихьа хиннача Гомела районе ше яхача хана, цхьаккха хало а йоацаш, бIаргаго йиш хилар американски делегацена низгах яь антеннаш тахнаран царна настройка яран йола бустама стендаш хьаль чакхъяхара уж лаьрхIа йолга. ХIаьта из, дувцилга а доацаш, цхьанна тайпара вIашдухьале еш яц ПРО-х долча Договора.

Дале а, Красноярски РЛС-ах американски оагIоно еш йола сагото чоте а лувцаш, цунна балха тIахьожам лоаттабе йиш хургйолчен США оагIорахьара цхьаккха кхерам хургбоацачен тайпара цун оборудовани хьагойта ше кийча йолга хьахайтад советски правительствос. 1972 шера цунна кулгаш яздаьча хана из хиннача тайпара ПРО-х дола Договор кхоачашдара шинна оагIоно барт баь ма баьллинге а, из де кийча я Советски Союз. Вашингтоне тIанийцача советско - американски заявленена юкъейихьа из формула-м США-ра чураполитически событеш мичча тайпара хиннаяр, аьнна хувца ца луш ма юсий. Нагахьа санна ПРО-х дола Договор кхоачашдарах долча деша хьакъехьара шинна а мехка бола кхерам дIабаьккхачул тIехьагIа, американски оагIоно тIагIертта ювцаш йолча РЛС-а йисача къаьст-къаьста йолча фрагментех дола дош а радикальни оагIорахьара къоастаде раьза хургья советски оагIо. Американски делегаци вIалла а шек ца йоалаш, массаза харцъяь йола претензеш дуккхазза СССР-га а еш, 1975 шера денз США територе тIа йоаржаяь ца Iеш, иштта цун доазоний арахьа а, йоккхий РЛС-аш дIа-са йоаржае шоаш йолаеннаяр ВIашагIкхийтта Штаташ. «Гранд Форкса» базе латтача РЛС-ца вIаши йийза йолча цу станцеша лоаццача юкъа вIашагIйолла тарлу США территоре тIарча ПРО радиолокационни кIийле, хIаьта из, ховш ма хиллара, вIашдухьале еш да мехка территоре тIа ПРО-на лаьрхIа кIийле хьае могадеш йоацача ПРО-х долча Договора 1-ча статьяс яхачоа Шоаш хьалхагIа договор телхадаьлга тоаде раьза хилар цхьаккха тайпара хьагучадалийтанзар американцаша. ХIанз аз дувцар да Гренландерча фазированни решеткаца Iалашъяьча йоккхача кердача РЛС-ах а цунна тара йола РЛС Великобритане хьалъеш латташ хиларах а. Американцаша шоаш а дуккхазза бакъдаьд Тулера РЛС моастагIчун ракеташ тIайоагIаш хиларах хоам бара лаьрхIа йолга, хIаьта Туле район хIанзарчоа американски територе периметра тIа ца хилар бахьан долаш низбола РЛС укхаза дIа-са йоаржаяр договор толхаделга да.

Дикача уйлаех хьалйиза, шинна а оагIон кхерамзлен хьашташка хьежжа, кердача тайпарча уйлан наькъаца дикагIйолча решенешка кхача безам болаш яр советски оагIо. Хала-м хет, цхьабакъда шинна а оагIоний правительствай сагото дIаяккха из кийча хилар, дог раьза а долаш, тIаэцанзар. Центральни дош къоастадара, хIаьта бухсоццаш аьлча, ПРО-х долча Договора лерхIараштеи положенештеи шаккхе а паччахьалкхено бакъдара шоашта ма могга юстарбувлар американцаш.

Цхьабарт бола решенеш цхьана лохалга дIаходахьа деза советски кулгалхоша лерхIачох. Принципальни дешаех йола договоренносташ оттаяра мел эша хьалаш долаш да, эшар да къаьнарча стереотипех мукъадовлар.

Энвер МАМЕДОВ,
АПН политически обозреватель.

ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

ВЛАДИВОСТОКАГАРА КРАСНОЯРСКАГА

КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева Красноярске дIакхайкаьча азиатско - тихоокеански регионера хьал тоадара тIаерзаьча советски машара инициативай кердача комплексо дуккхабараш ши шу хьалха, 1986 шера 26 июле, арадаьннача газеташка хьажа безам оттача кхоачабир. Цу дийнахьа Советски Союзе кепатеха арадаьлар цул кIезигагIа лоархIам, болаш доаца советски кулгалхочун къамаьл. Цу тIа дар цу регионерча советски политика керттера лостамаш, дIакхайкаьяр хаьддача предложеней сери.

Уж программни ши къамаьл вIаши нийсдаро къаьгга хьахьокх советски «кердача уйла» позитивни эволюци, хьахьокх ший керттера принципаш М. С. Горбачева Владивостоке дIакхайкаяь хинна йола Азен Тихи океанеи районера советски машара политика мишта хьалъюз кердача хаьддача чулоацамца, цу регионе советски машара наступлени мишта чIоагIа а логично а дегIайоагIа.

Из белгалдаьккхад доазол арахьарча дукхагIболча политически общественни деятелаша, хIаьта иштта укх деношка Красноярске даьча къаьмаьла чIоаггIа комментареш еш болча журналисташа а. Иштта КПВ ЦК органа «Нян зан» яхача газето белгалдоакх, «ши шу хьалха Владивостоке дIакхайкаяь хинна принципаш леррагIа кхоачашъеш СССР» хилар. «Керда советски инициативаш, — язду цо, — планета эггара дукхагIа нах бахаш йолча континента тIарча халкъашта эггара чIоагIагIа дагадоаллачоа жоп луш я».

Азии Тихи океана бассейни тайп - тайпарча паччахьалкхенаша чIоаггIа айдаь тIема гIулакхаш леладу районаш хинна дIаэтта дукха ха я. Белгалдаьккхача кхоачам ба, американски кепайоазон даннеша хьахьокхач о г I а, хIанз укх сахьате цига латташ 320 эзар гаргга США тIемахо хилар. Ший гIулакхаш чIоагIа леладеш да цига 40 тIема кемеи 3.600 форда пехотинеци чувоагIаш дола США 7-гIа Тихоокеански флот. АТР-е я иштта Окинава, Йокосука (Япони) Субикбей, Кларк-филд (Филиппинаш), Гуам, дуккха кхыяраш санна йола йоккхий американски стратегически базаш.

ХIаьта цудухьа тамаш яц, укхаза долаш долча ядерни герза арсеналаш дукхагIа ма хилийта, укхаза военно-морской низаш деба ца дара хьакъехьа кертерча военноморской державашца консультацеш е, СССР, КНР, Японе, КНДР, Къулбехьен Корея форда йистош вIаши гаргайоагIача моттигашка тIема низаш вIаш - духьала лоаттадара боарам кIезигбара хьакъехьара дош дувца, яхаш йола СССР предложенеш цу регионерча мехкашка чIоаггIа хьашт долаш хьаллувцар. Теркам тIаозаш я Камрань (Вьетнам) яхача бухте латта советски флот материально - технически Iалашдара йола пункт кхоачаш ца яра хьакъехьара заявлени, нагахьа санна Филиппинашкара ший военни базаш дIаяха США раьза хуле. «Са безам бар кхы а дукхагIа теркам тIабахийта ворхI пунктах латта проект Iомае, — аьннад советски кулгалхочо къамаьл даьчул тIехьагIа Японе премьер - министра Н. Такэсита. — Аз догдоах регионера кхерамзле чIоагIъяра Советски Союзо хаьдда гIулакхаш чакхдахаргa».

Бахьанаш кхетадеш ма хиллара, чIоаггIа хьаллаьцай советски керда машара инициативаш Филиппинашка а. Цу мехка кхыча мехкашцарча гIулакхий министра Р. Манглапуса, масала, белгалдаьккхад, Азе «кхохкам дикка лаьгIбергба», нагахьа санна Филиппинашкара США базаш дIайоахе, хIаьта «симметричнии кIийлен тIа советски объекташ Вьетнамера а дIайоахе.

Бакъда филиппински политически гIозарашка тайптайпара уйлаши хабараши арадувл. ХIаьта а бIарчча хьайийцача укхаза хьагучаювлача откликашка дукхагIа советски инициативашта жоп луш гIа баьккхача бакъахьа хеташ ба. Красноярске дIакхайкаьча инициативашта позитивни жоп дала США тIахьехаш къамафл даьд вовзаш волча филиппински сенатора Ун Берто Танада. Цо белгалдаьккхад, «ВIашагIкхийттача Штаташа советски инициативаш ядерни сдерживане доктрина халача финансови а моральни а дукъа кIалхара довлара йола таро санна лархIа йоагIа», аьнна. «Из доктрина, — дIахо аьннад сенатора, — хIама хьаде могаргдоацаш, антигуманни хинна дIаэттай, дунен халкъашта юкъерча машара хьашташта жоп луш а яц».

«Горбачева тIеххьарча хана баьккха гIа США-с хьаллацар ловра тхона», — белгалдаьккхад ший оагIорахьара «Малайя» яхача газето.

Цхьабакъда, хала хете а, из филиппински газета хетар кхоачашхул ала йиш яц. Советски кулгалхочун къамаьла йолча доазол арахьарча реакце анализо хьахьокх, бIарчча хьайийцача вашингтонски политикаш низа позице тIара машар Iалашбе, дунен тайп - тайпарча доакъошка США доккхий тIема низаш лоаттаделга чIоагIде лерхIаш йола къаьнара политически схемаш хIанз а хьаллувцаш ба.

Цхьабакъда, США госсекретара Дж. Шульца аьннад, азиатско - тихоокеански регионе дегIайоагIаш я регионални конфликташ къоастаяреи Китайски СССР-ои дакъа а лоацаш цигара хьал тоадареи позитивни процесс. Из къамаьл Советски Союзе нийса а лаьрхIад. Цхьабакъда, вокх оагIорахьара аьлча, космически аренех маьршача гIулакхашта пайда эцара Красноярски РЛС база тIа дунен халкъашта юкъе цхьана гIулакхаш леладара центр хьаярах йола предложени КIайча цIено дIатIанийцаяц. Из бахьан долаш ма дарра аьлча, американски оагIув лаьрхIа я дIахо йодача хана а ПРО хьакъехьарча советско - американски Договора из РЛС «духьала» я, ала гIерташ хьадагалувцаш дувцача хабарех пайда эца, бокъонца лаьрхIача Договор харцде а «седкъашкарча тIемий» программа кхоачашъяра шоашта никъ хьабелла а лерхIаш.

ТIеххьара советски инициативаш ца ювцаш юстара ваьннаваьц сенатерча демократически дукхагIбарий лидер Р. Бэрд а. Хала хете а, ястреба оамал а хьовзаяь, цо тIахьийхаб Красноярски предложеней еррига комплекс «вIалла хьал ма лаца», аьнна керттерча даькъе «герзашта тIахьожам лоаттабара даькъе оборона лаьца латта езача США оттаю» цар, ала а гIерташ. Цу тайпара позици кIал кIийле йоацаш хилар гуш да. Цхьабакъда из лелаеш ба США кIезига а боацаш политически деятелаш, хIаьта цо цIаькха а хьахьокх азиатско - тихоокеански регионах машара а цхьана гIулакхаш леладара а зона хьаяра тIехьа лоаттабу къовсам атта хургбоацилга.

Максим КНЯЗЬКОВ.

ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРА МАШАРА ДИ

ООН решенегIа сентябра кхоалагIа шинара да хIара шера дезду дунен халкъашта юкъера машара ди санна. Из дика бахьан да кхоаненах еча уйлай итогаш яра. ТIеххьарча 12 бетта хиннача дунен халкъашта юкъерча событей уйла еш тIехьашкахьа юха хьежача, цецвоаккх доккхийча хувцамех, лаьттан тIара политически климат мелъяларах, позитивни тенденцех дувца вайна бокъо луш долча хувцамаша. Цу тайпарча хувцамий таронех шоаех язделга ши-кхо шу хьалха хIамах атта тешилга а тIехъяьккха оптимизм а хьахьокхара тарра хIама хургдар. Мичча беса дале а иштта хеташ бар дукхагIа бола политически обозревателаш.

Къаьстта белгала да укх тайпара бакъдар, дуккханега догдоахийташ дола хIама хилар дунена халкъашта юкъерча вахара керттерча шин сфере цхьан ханна хилар; керттерча лостамашка прогресс я — ядерни кхерама духьаларча къовсамеи регионални конфликташ дIаяхара гIулакх сеца латтачара доладалари. Соахка декабрь бетта советскии американскии кулгалхоша гаьна кхетар юкъерча боарамеи кIезигагIеи дола ракеташ дIаяхара хьакъехьарча Договора кIал Вашингтоне кулгаш яздеча хана, хIаранена кIаьгга ховш дар: документа лоархIам СССР-ей США-и ядерно-ракетни арсеналий цу 4—5 процент йолча дIаяха езачарех лаьтта ца Iелга. ЛоархIаме да исторе чухь из эггара хьалха дIадоладаь хилари ядерни герзаш дебадара наькъ тIара довла таро йолга дIахьекха хилари. Ден повестка тIа оттадаьдар кхы а лоархIамегIа дола де лерхIар, ВIашагIкхийттача Штатийи Советски Союзеи стратегически наступательни герзаш 50 процент кIезигдар. Цу темагIа Женеве еш йола переговораш хIанз укх сахьате толамга кхаьчаяц. Хеталу американцаш хIанз а кийча боацаш санна. Эггара хьалха тIеххьара бетташ доахаш йола Рейгана администраци я шийна бехктокхам дIа тIа эца безам боацаш яр.

Регионални конфликтах аьлча, укхаза гIулакх леттачара дола — далийтар Афганистана проблема дIаякхха йолаяро. Цу дерриганешка хьежача гуш да политически лидераша тIехь - тIехьагIа дукхагIа кхетаделга моллагIа тайпара яле а регионални проблема дуккхача хана лаьрхIа къоастаелга тIема наькъаца хила йиш йоацилга. Соцабе мегар чIоагIа наьха цIий Iоухийташ лаьтта, миллион совгIа сага вахар дIадихьа бола ирано - иракски тIом. Конфликташ дIаяхара йола перспективаш белгалъяьннай Къулба - Малхбузен Африкеи Сахареи. Кхетадеш ма хиллара, горизонт массанахьа а яц цIена. Хьалха а санна Гаргарча Малхбоалера шод хьабастара тIадолхача наькъашта блокада увттаю Израила. Вашингтон хIанз а юха яланза я контрас кулгашца Никарагуара сандинистий правительство йохае лаьрхIача ший планех.

ХIаьта а толамаш долаш да, цу толамаша цхьабола наблюдателаш шоллагIа дунен тIом дIабаьнначул тIехьагIа дунен халкъашта юкъерча хьале эггара лоархIамегIа дола хувцамаш хилара тешаш вай хилара хьакъехьара вывод еча кхоачабаьб.

Валентин ВАСИЛЕЦ.
(ТАСС).

КИЙЧОНГА ХЬАЖАР

(1-ча октябре республике чакхдоаккхаш да граждански оборона Ди).

ТIема - патриотически балха, Граждански оборонана пропаганда яра формайи методийи шеррача арсенале къаьстта моттиг дIалоац вай республике традиционни а хинна дIаэттача граждански оборона Дено. Цо бахача наьха теркам тIаувз, хIаьта цун программо юкъеоз болхлойи гIулакхерча наьхеи, студентийи, болх беш боацача бахархойи шерра тIоанаш, мадарра аьлча, Iаламо деча зенех, производстверча хатарех, массови зулам деча герзах лорабала вай Iомабе безаш мел бараш. Пропаганда форма хиларах тарра, ГО Ди тIахьийха да граждански оборонагIа дола декхараш бахархошта дIадовзийтара, нах Iомабе. Граждански оборона даьхача толамий хьажар, цун тароташи низи тешавеш хьахьокхаш дола хIама а цунца цхьана бахархошта знанеш луш бола хьаст а ба из ди.

Граждански оборона Ди юкъарчал доаццаш, партийни советски органий кулгалца чакхдоаккх, цар къоастаю мероприятей масштабность, цар формен чулоацами цахаддаш бIаьхийгIа хилийтара новкъостал ду. Партийни советски органий кулгалхоша юкъарчал доаццаш шоаш дакъа лоац цу ерригача а мероприятешка.

Граждански оборона Ди городе Грозне дIадолалургда Iуйрийна 10 сахьат даьлча ГО военизированни йоацача формированей лични состав В. И. Ленина цIерагIча майдан тIа хьалъоттарца, митингагара.

Цул тIехьагIа ГО Ден доакъашхой торжественни маршаца чакхбаргба майдан тIа гIолла. Цигга Ленина цIерагIча майдан тIа хьагойташ хургья формированей техника, дIа-юха лела кхачанцен гIирсацен уж Iалашъеш йола пункташ. Зрителий таро хургья уж гIирсаш дикагIа довза.

Граждански оборона Ден программана чуйоагIа спасательни группашта, санитарни дружиникашта, тохкама группашта, бувзама группашта, кхьярашта юкъера яхьаш.

Граждански оборона дийнахьа чакхйоахаш мел йола яхьаш массови хургья.

Республика Граждански оборона штабо цу денга кийчо еча а из чакхдоаккхача а дакъа лаца хьех цу гIулакхаца сакъердалуш мел вар.

Г. КОНОВАЛОВ,
НГIАССР Граждански оборона штаба начальника пропагандагIа вола помощник.

ЗАМАНХОЧУНЦАРА КЪАМАЬЛ

ЛЕНИНГРАД. 75 шу доал советски режиссера СССР халкъа артиста Георгий Александрович Товстоногова. Юбилей белгалдоаккх из керте латтача кховзткъе итталагIа сезон дIайолаеча М. Горьке цIерагIча Академически доккхача драматически театро.

Цун бахьан да дIадахачунга хьажари кхоанарча ден уйла яри. Хинна дIадахар, карара, хьатIайоагIа ха айхха ювзаенна я Товстоногова керттерачун хьакъехьа — вай чоалханерча а вIашдухьалерча а бIаьшерен уйла яра хьакъехьа. «Вай заманхоша садоаха фо — из да искусство хьайолалур» — «Сцена чухьежа кийзга» яхача книжка тIа мастеро йоалаяь из уйла цо чIоагIъю ший творчестваца, бакъю Ленински премеца, Социалистически Къахьегама Турпала цIерца.

Товстоногова Горьке цIерагIча драматически театре болх беш даьккха ткъаь кхоайтта шу советски театра истoре бIарчча зама я. Даймехка классиках: А. Чехова «Дядя Ваня», «Три сестры», М. Горьке «Варвары», «Мещане», Н. Гогола «Ревизор» яхача спектаклех дувцаш йолча режиссерски уйлан хинна яьнна историзм къаьгга а граждански хьакъехьа кер тохаболийташ а я. Театра меттаца ешаш Товстоногова зрителашта хьалхашка оттаяьй геттара йоккхий сценически романаш, эрсий литература шедевраш — Ф. Достоевске «Идиот», М. Шолохова «Тихий Дон». Театральни лениниана юкъе хьош дола дакъа хилар «Перечитывая заново» яхача цун спектаклах. ХIаьта мел дукха хьалкхебаьб режиссеро БДТ сцене къаьгга бола башха дика актераш Евгений Лебедев, Кирилл Лавров, Людмила Макарова, Владислав Стржельчик, Олег Басилашвили... Цу мастерех хIаравар режиссера гарга ва спектакла хьинаре соавтор хулаш хиларца.

Театра йоакхо еш хилара гIа профессор Товстоногов педагогикага дукха ха дIаяхийта езаш хул. Цо дукха режиссераш Iомабаьб. ХIанз уж болх беш ба Ленинграде а мехка кхыча городашка а. Георгий Александровича лелаю ерригсоюзни режиссерски лаборатори, БДТ балха тIаоз перспективни кагирхой.

Цу шерашка Товстоногова театр дерригача дунен тIа чакхдаьннад. ХIаьта режиссера ше эрсийн советски классика дуккха доазол дехьара постановкаш увттаяьй, Константин Станиславске дийна творчески низ практике дIа а хьокхаш. Наха чIоагIа могайир Товстоногова США дукха ха йоацаш оттаяь «Дядя Ваня» яха спектакль.

СУРТА ТIА: БДТ керттера режиссер Г. А. Товстоногов хеставеш тIоараш детт.

Директор

(хиннар)

ЛаьрххIа ший урок мишта хул хьажа вийхар со цхьан къонача хьехархочо. Вахар со, ТIой-Юртара Яндаре.

ЙоI ше чIоагIа эздий саг яр, ше деш дола хIама лерттIа де а нахал тIехъяла а гIорташ яр. Цу тIа дог доккха долаш а яр.

Ваха Iохайра со урокагIа, цхьа хIама ховрг а хинна.

Ше педагогико ма яххара йолаелар урок. Хьехархочун хаттараш а дешархоша тела жоп а кердача методикаца дувзалуш дар: хьехархочоаи классаи юкъе хийра юкъ йоацаш, безаме бодар болх. Вешта аьлча, дика хьехаш латтар урок, сона дIаязде гIалат а кора ца доагIаш. 45 минот яьнначул тIехьагIа «Урок дика елар Iа» аьнна цIаваха везаш мара хургвацар со...

«ДIаргI» аьнна ниI еллаялар цу ханна.

—Лиза, из КIили-наькъан кх... (бIеха лелача кхалсагах оалар аьлар) хьачу-м иккханзар классе?

Унзаръяьнна латтача хьехархочо баламаш эзар. Классе хьачулувр сона гацар, оаз хозар.

— КIили-наькъан из кIаьнк ях аз-м, йиълагIча дагIа бIежа-кIориг, ший даь чураш юийла цо!

— Ер яхлагIа класс ма йий... — аьлар гергъенна латтача хьехархочо.

— А-а, я а даьра я. Правильно.., ай яхь... (паччахь гIаш ухача моттига цIи яьккхар) чу вагIа со... ший ворххIе а да хьакхийца воаллалва цун... НаIарах кирпишк а теха едар-кх йовсар. Сай даьга хьакхийца гIолва со, со цунна тIакхаьчача вIашагIа-м аз из воккхаргвеце, зудан кIаза...

ТIаккха классе хьачу а хьежа, со бIарга вайра.

— Салам - Iалейкум! Хьо ва из, Муса!

Фуд шугахь, могаш дий?.. Сагото йоацаш вий хьо? Тоий йий могаш? Бераш... Тхогахьа гIоргдий вай? Iочувола, Бе безаш ба-кх ер болх. Хьай урок дIахьо, Лиза. Из бIеж укх классе иккхадий-хьоагI, аьнна хьачухьежавар со. Сигал хьалли лаьтта Iочуи валарах аз лохарг-м ва хьона из, ший даь каша тIа синнел ваарг!..

НиI хьатIа а къайла, дIавахар.

Цу школан директор вар из.

I. КОДЗОЕВ.

КЕРДА ВЫСТАВКА

Республикански халкъа творчества Iилма - методически центре хьайийлай художника - любителя Аздамиров Iаьлий выставка. Из сурташ дехка волавенна дукха ха яц. 1984 шера Саратове художественни училище деша дIаотташ натура тIара духхьашка сурт диллар цо. Цу ханналца школе рисоване урокех открыткаш тIара, книжкаш тIара иллюстрацеш хоза ехкаш хиннав из.

Укх шера июнь бетта газета тIа хоам бир самодеятельни художникийн декоративно - прикладной искусства говзанчий республикански выставка хургья, аьнна. Цигга дагадехар цунна ший картинаш дIагойта. КIоараца, къоаламца цо баь масайтта болх хоза тIанийцар РНМЦ болхлоша.

ХIанз цун ший балхий выставка хьайийллай. Выставка хьаеллача дакъа лоацаш бар изоискусствай музея консультант А. Измайлов, художникий Союза член Абаев, архитектор а декоративно-прикладной искусства говзанч, художник - любитель а вола Б. Амирханов. Цар цун хьехар а дир. — Хьай творчестве дукхагIа теркам тIабахийта Iалама, хьай хьамсарча мехкахой вахара», — аьнна.

Шийна дагалаьттар кхоачашдара Аздамиров Iаьлас хержар Поволжья сатийна, уйланга вугаш дола Iалам, хIаьта хIанз цун тайп-тайпара хьалаш хьа а гойт цо. Царех да «Iан хьу», «Волга тIа», «Хьун такилгагIа», кхыдараш. Уж картинаш маслаца яздаь да. Гуш да цо баьдеча басарашца дукхагIа болх белга. Цун духьала самодеятельни художникаца Х. Исаевца нийсдича, цкъа-дале, тайп-тайпара колорит, сийрда, гаьнна бIарг кхеташ басараш, Нохч - ГIалгIайчен исторе сюжетех дизза, хьамсара Iалам дезаш яздаьлга гуш да картинаш.

Выставкага хьажа баьхкарий теркам тIаззар къаман оамал, денал хьахьокхаш долча Х. Исаева балхаша. I. Аздамирова дукхагIа езарех я натюрморт яха жанр: «Натюрморт с кистями», «Натюрморт с самоваром и грибами». Уж дерригаш маслаца дехка да. Цу натюрмортий композици нийса я.

Долаш да художника хоза дехка графически сурташ: «Зарисовка деревни», «Старый двор», «Окраина деревни», «Старый дом», «Старый дуб», «Зарисовка бывшей церкви». Цу суртий цIераш автор ала гIертари шоайла вIашкадоагIаш да. Художника Аббаевс белгалдаьккхар Аздамирова цхьадола картинаш йоккха професcионализм йолаш дехкалга. Масала, 1988 шера маслаца дилла «Сирень» яха сурт.

Р. ТАШАЕВА,
РНМЦ халкъа кхоллама изобразительни искусства отдела методист.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТЕЛЕПРОГРАММА

27 СЕНТЯБРЬ ШИНАРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минут.

8.35 — «Со, хьо, вай дерригаш а цхьана».

9.20, 15.30, 17.20 — «Кердадараш».

9.30 — XXIV ахканара Олимпийски ловзараш. Хи чу кхувсабалар. Велоспорт. Сеулера передача.

15.45 — Р. Щедрин. «Оаза геометри».

16.00 — Фильм — берашта. «Сенач-футболист». (ВНР).

17.25 — Демократи лелае Iомалу. Воронежски телевидене студи.

18.10 — Туризма дерригдунен денна. Документальни фильмаш: «Мозаика», ЧССР, ВНР, НРБ гIолла туристски маршруташ. «Хоза Сибирь». Лена яхача додача хи тIа гIолларча круизах.

18.40 — «Тахан дунен тIа».

18.55 — XXIV ахканара Олимпийски ловзараш. Сеулера передача.

21.00 — «Ха».

21.40 — Перестройка прожектор.

21.50 — XXIV ахканара Олимпийски ловзараш. Еза атлетика. Дзюдо. Бокс. Сеулера передача. Перерыве (23.45) — «Тахан дунен тIа».

II ПРОГРАММА

12.05 — «Безарех ма къеста». Художественни фильм.

13.20, 23.10 — «Кердадараш».

15.00 — XXIV ахканара Олимпийски ловзараш. Говрий спорт. Бокс. Сеулера передача.

17.50 — «Кердадараш» (гIалгIай меттала).

17.50 — «Атомщикаш». Iилман-популярни фильм.

18.55 — «Дунен халкъашта юкъера обозрени» (гIалгIай меттала).

19.10 — Фильм-реклама.

19.15 — «Нохч-ГIалгIайче». Информационни программа.

19.30 — Шоана, бераш. «СелаIад» яха журнал (гIалгIай меттала).

19.50 — Тахан — туризма дерригдунен ди. «Нохч-ГIалгIайчен туристически наькъегIа». Киноочерк.

20.00 — «Бийса сатийна хийла шун, бераш!». «Золушка». Мультипликационни фильм. 2гIа дакъа.

20.20 — «Телезу» (нохчий меттала).

20.40 — «Мурад Полонкоев». Художника портрета белгалонаш. Киноочерк.

21.00 — «Ха».

21.40 — Перестройка прожектор.

21.50 — Союзни республикай студей фильмаш. «Экзамен» яхача художественни фильма премьера. «Азербайджанфильм».

23.20 — XXIV ахканара Олимпийски ловзараш. Фехтовани. Сеулера передача.

28 СЕНТЯБРЬ КХАЬРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минут.

8.35 — «КIай хIама тIаювха кхалсаг». Художественни фильм. Перерыве (9.50) — «Кердадараш».

11.00 — «Дебют». Композитор М. Бегалиев.

14.40, 17.25 — «Кердадараш».

14.55 — XXIV ахканара Олимпийски ловзараш. Ейга атлетика. Сеулера передача.

17.30 — «Музыкальни Новосибирск».

18.15 — Экономически знаней лардаш. «Арго» яха тележурнал.

18.45 — «Тахан дунен тIа».

19.00 — «Действующи нах». Новочебоксарски горсовета депутатах Н. Сорокинах.

19.45 — «ТIехьашкахьа юхахьеж со» яхача документальни фильма премьера. И. Л. Андроникова 80 шу дузаш.

21.00 — «Ха».

21.40 — Перестройка прожектор.

21.50 — Къаьнара романсаш, цыгански иллеш доах А. Баяновас.

22.45 — XXIV ахканара Олимпийски ловзараш. Дзюдо. Теннис. Сеулера передача. Перерыве (23.45) — «Тахан дунен тIа».

II ПРОГРАММА

12.05, 23.05 — «Кердадараш».

12.10 — XXIV ахканара Олимпийски ловзараш. Ейга атлетика. Бокс. Сеулера передача.

15.20 — «Кердадараш» (нохчий меттала).

15.25 — «Са тувсара ха». Телефильм.

16.55 — «Спортивни вахар». (нохчий меттала).

17.15 — «Нохч-ГIалгIайче». Информационни программа.

17.30 — XXIV ахканара Олимпийски ловзараш. Дзюдо. Бокс. Теннис. Сеулера передача. Перерыве (19.45) — «Бийса сатийна хийла шун, бераш!». «Яишилг Аленушкаи вошалг Иванушкаи». Мультфильм.

21.00 — «Ха».

21.40 — Перестройка прожектор.

21.50 — Союзни республикай студей фильмаш. «Хьавола, дувцаргда вай». Художественни фильм. «Грузия-фильм».

29 СЕНТЯБРЬ ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минут.

8.35 — «Фу хьахоржаргдар Iа?». Художественни фильм.

9.50, 15.15 — Кердадараш».

10.00 — XXIV ахканара Олимпийски ловзараш. Еза атлетика. Ейга атлетика. Баскетбол. Кхалнах. Финал. Сеулера передача.

15.30 — XXIV ахканара Олимпийски ловзараш. Ейга атлетика. Бокс. Сеулера передача.

18.00 — «...Ялхайтта шу даланза а бокнхагIа а».

18.45 — «Тахан дунен тIа».

19.05 — Мультфильм.

19.25 — XXVI ахканара Олимпийски ловзараш. Гандбол. Кхалнах. Финал. Сеулера передача.

21.00 — «Ха».

21.40 — Перестройка прожектор.

21.50 — XXIV ахканара Олимпийски ловзараш. КIалкхетаргагIа латар. Волейбол. Кхалнах. Финал. Фехтовани. Сеулера передача. Перерыве (22.50) — «Тахан дунен тIа».

II ПРОГРАММА

11.35 — Физика. 7 класс. Iаламахи техникахи йола телепередача.

12.05 — «Хьадувла, къамаьл де вай». Художественни фильм.

13.20 — «Мир твоих увлечений». Документальни фильмаш: «Фантазия», «Ты там никогда не был», «Жил-был Иванушка».

14.00, 00.25 — «Кердадараш».

14.05 — Татарски халкъа мукъамаш.

14.30 — XXIV ахканара Олимпийски ловзараш. Теннис. Сеулера передача.

18.00 — «Кердадараш» (гIалгIа меттала).

18.05 — Телефильм.

18.25 — «Оаша тхога яздаьдар».

18.35 — «Са держава салте».

19.35 — «Нохч-ГIалгIайче». Информационни программа.

19.50 — «Бийса сатийна хийла шун, бераш!».

20.00 — «...ХIаьта чулоацамга диллача да а да ираз». НГIАССР искусствай заслуженни деятель кинорежиссер Мамилов Суламбик.

21.00 — «Ха».

21.40 — Перестройка прожектор.

21.50 — «Приступить к ликвидации». Художественни фильм. 1-гIа сери.

22.55 — XXIV ахканара Олимпийски ловзараш. Бокс. Дзюдо. Сеулера передача.

30 СЕНТЯБРЬ ПIАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минут.

8.35 — «ВорхI вокиха саги цхьа йоIи». Художественни фильм.

9.55, 14.55, 17.10 — «Кердадараш».

10.00 — «Действующи нах».

15.10 — XXIV ахканара Олимпийски ловзараш. Ейга атлетика. Теннис Сеулера передача..

16.40 — «Дона тIара иллеш».

17.15 — «Сендухьа а хIана а».

17.45 — Хьехархочун денна. Йийллача наIарий ди.

18.45 — «Тахан дунен тIа».

19.05 — «Телезрителя спутник».

пийски ловзараш. Баскетбол.

19.40 — XXIV ахканара Олим-

МаIанах. Финал. Сеулера передача.

21.00 — «Ха».

21.40 — Перестройка прожектор.

21.50 — «Илли-88».

22.05 — «Интерсигнал».

22.35 — XXIV ахканара Олимпийски ловзараш. Дзюдо. КIалтохаргах латар. Художественни гимнастика. Сеулера передача. Перерыве (23.45) — «Тахан дунен тIа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.

8.20 — «Гаьнардар — гаргардар». Документальни фильмаш: «ВАЗ царицах» бола фаьлг». «Экрана тIара СибарегIе».

8.50 — XXIV ахканара Олимпийски ловзараш. Байдаркаши каноэн хахкар. Ейга атлетика. Синхронни нек дар. Теннис. Сеулера передача.

17.20 — —Кердадараш» (нохчий меттала).

17.25 — Мультфильм.

17.35 — «Мишта ю Iана кийчо?». Хьайбай фермашка гIоллара рейд (нохчий меттала).

17.50 — «Агропром: гIулакхаши нахи».

18.20 — «Гуччахьара къамаьл». Грозненски райпо отчетно-хоржама собранех.

18.50 — «Кулг хьанховдаде, кхелетар». Кхетам балара-къахьегама колони.

19.15 — «Нохч - ГIалгIайче». Информационни программа.

19.30 — «СалоIа сахьаташ».

20.00 — XXIV ахканара Олимпийски ловзараш. Истола тIара теннис. Сеулера передача.

21.00 — «Ха».

21.40 — Перестройка прожектор.

21.50 — «Приступить к ликвидации». Художественни фильм. 2-гIа сери.

22.55 — «Кердадараш».

23.05 — XXIV ахканара Олимпийски ловзараш. Сеулера передача.

1 ОКТЯБРЬ ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минут.

8.35 — Илли доакхх Ерригроссийски конкурса лауреата В. Готовцева.

8.50 — «Массанена а хIаранена а». «Патент» яхача кооператива балха опытах (Ленинград).

9.20 — XXIV ахканара Олимпийски ловзараш. Бокс. Футбол. Финал. Сеулера трансляци.

13.50 — И.-С. Бах. «Крестьянская кантата».

14.30 — «Кердадараш».

14.40 — «Серебристый колокольчик». Мультфильм.

14.55 — «9-гIа студи».

15.55 — XXIV ахканара Олимпийски ловзараш. Ейга атлетика. Гандбол. МаIанах. Финал. Сеулера передача.

19.55 — Китая къаман цIейга. Кинопрограмма.

21.00 — «Ха».

21.40 — Перестройка прожектор.

21.50 — XXIV ахканара Олимпийски ловзараш. Хи тIара поло. КIалтохаргах латар. Истола тIара теннис. Сеулера передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.

8.20 — XXIV ахканара Олимпийски ловзараш. Байдаргаш а каноэ а хахкар. Синхронни нек дар. Сеукера передача.

11.30 — «Мелодии Ала-ТОО».

11.55 — В. Гюго — «СовгIат — эзар франк». Телевизионни спектакль.

13.55 — XXIV ахканара Олимпийски ловзараш. Сеулера передача.

16.00 — «Вакансия». Субтитраш йола художественни фильм.

17.15 — «Тамашийна кхобос».

17.25 Документальни фильм.

17.55 — «Кино: хувцамий ха».

18.25 — Фильм-реклама.

18.30 — «Хьаькъал долаш, дог цIена долаш, тIехьале хургйолаш». Озиевгlар хьехархой династи (гIалгIай меттала).

18.45 — «Шоана, деза хьехархой». Концерт.

19.15 — Информационно-музыкальни программа.

19.45 — «Бийса сатийна хийла шун, бераш!» «Приключения Огуречика». Мультфильм.

20.00 — XXIV ахканара Олимпийски ловзараш. Дзюдо. Сеулера передача.

21.00 — «Ха».

21.40 — Престройка прожектор.

21.50 — Музыка дунен халкъашта юкъера ди. Искусства мастерий концерт. (ВНР телевидени). Перерыве (22.50) — «Кердадааш».

2 ОКТЯБРЬ КIИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Кердадараш».

8.10 — Хьехархочун денга. Документальни фильмаш: «Шозза шиъ», «Школьни оперетта».

8.50 — «Спортлото» тираж.

9.00 — «Iуйрийнара почта».

9.30 — «Будильник».

10.00 — «Советски Союза гIулакх деш ва со!»

11.00 — «Юртара сахьат».

12.00 — XXIV ахканара Олимпийски ловзараш. Бокс. Волейбол. Сеулера передача.

16.00 — «Кхийна бераш». Хьехархочун денна хетаяь сакъердаме программа.

17.00 — XXIV ахканара Олимпийски ловзараш. Марафон. Сеулера передача.

18.10 — «Дунен халкъашта юкъера панорама».

18.55 — Мультфильмаш: «Узорни сказка», «Халиф Аист».

19.25 — XXIV ахканара Олимпийски ловзараш торжественни дIакъовлар. Сеулера передача.

21.00 — «Ха».

21.40 — «Фу Мичахьа? Маца?» Телевизионни викторина. Чанхъяьлча — «Кердадараш».

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядке отта!

8.15 — «Вай беш».

8.50 — ЦIи хезача наьха вахар. А. А. Фридман.

9.35 — «Дега лазар». Кардиохирургах, академиках Е. Н. Мешалкинах дола документальни фильм.

10.25 — «Деша мичахьа гIоргда». Реклама.

10.30 — «Саг. Лаьтта. Вселенная». 1. Эггара хьалхара Лаьттан искусственни спутник урагIъяхийта 31 шу дизара хетадаь. 2. «ЦIеча планета тIа бодача новкъа». «Фобос» яха проект кхоачашъяра хетадаьча документальни фильма премьера.

11.30 — Хьехархочун денна. Йийллача наIарий ди. Халкъа образоване системерча реформах йола диспут. Дакъалоацаш ба педагогаш, журналисташ. халкъа образованена йолча СССР Госкомитета председатель Г. А. Ягодин.

12.30 — «Стругураш». яхача ансамбла концерт.

13.05 — Хьехархочун денна. «Юртарча школа традицеш» яха документальни фильм.

13.35 — Доазол арахьарча фильма экран. «Къаьнача волшебника гIалат» (ГДР ТВ).

14.50 — «Иван Кавалеридзе. Ханий хувцамашка...» яхача документальни фильма премьера. «Даьхен хьамсара цIераш» яхача циклацара.

15.30 — XXIV ахканара Олимпийски ловзараш. Говрий сорт. Марафон. Сеулера передача.

17.00 — Наькъашка лелара кхерамзленна тIехьа.

17.05 — Телевизионни музыкальни абонемент. Д. Ойстрах.

18.25 — Мехка театраша хьахьонх. «Автобус» яхача Ерevански драматически театра фильма - спектакла премьера. Перерыве (19.40) — «Бийса сатийна хийла шун, бераш!» «Дошо канаш». Мультфильм.

21.00 — «Ха».

21.40 — Доазол арахьарча фильма экран. «Безама денош». (Итали, 1954 ш.).

23.20 — «Кердадараш».

РАДИОПРОГРАММА

27 СЕНТЯБРЬ, ШИНАРА

7.45 — 8.00 — «Сельские зори». Хаоттам.

8.15 — Республикански газетий обзор.

8.25 — Передачай программа.

8.30 — 9.00 — Нохч-ГIалгIай музыка концерт.

9.15 — Балхлочоа хетар (нохчий меттала).

9.30 — Къона заманхо (гIалгIай меттала).

9.50 — 10.00 — Дуне цхьан кIирагIа (нохчий меттала).

16.00 — Передачай программа. Хаоттам.

16.01 — Корта бохабу малараш ца лелар — вахара норма (гIалгIай меттала).

16.16 — 17.00 — Хьалха латтача коллектива портрет. Музыкальни программа.

18.00 — Керда хоамаш.

18.30 — 18.40 — Объявленеш.

28 СЕНТЯБРЬ, КХАЬРА

7.45 — 8.00 — ХьажиIаш чуэцаш я (нохчий меттала). Хаоттам.

8.15 — Республикански газетий обзор.

8.25 — Передачай программа.

8.30 — 9.00 — Моттигерча композиторий инструментальни пьесаш.

11.15 — Автотранспортникаш: гIулакхаши проблемаши (гIалгIай меттала).

11.30 — 12.00 — Перестройкен культура учрежденеши.

15.15 — Нравственни куцах. Беседа (гIалгIай меттала).

15.30 — Музыка.

15.35 — Халача наькъа юхь.

15.45 — 15.50 — Реклама.

16.00 — Передачай программа. Хаоттам.

16.01 — 17.00 — Музыка дунен тIа.

18.00 — Керда хоамаш.

18.30 — 18.40 — Объявленеш.

29 СЕНТЯБРЬ, ЕРА

7.45 — ДегIаухилга сихдар юхаувзарца.

7.57 — 8.00 — Передачай программа. Хаоттам.

8.15 — Республикански газетий обзор.

8.27 — Передачай программа.

8.30 — 9.00 — Паскаев Рамзана иллеш.

11.15 — Вахарца айха бувзам болаш. Корреспонденци (нохчий меттала).

11.30 — Интернациональни гаргагIортара лоархIаме хIама. Беседа.

11.45 — 12.00 — ХIара дезала — квартира (гIалгIай меттала).

15.15 — 15.30 — Свеклаш кхееараш яхье- баьннаб. Репортаж (гIалгIай меттала).

16.00 — Передачай программа. Хаоттам.

16.01 — Концерт.

16.30 — Вай лоалахой болчуьна. Къулбаседа ХIирийчара передача (гIалгIай меттала).

16.45 — 17.00 — Парторганизацешкара отчеташи хоржамаши.

18.00 — Керда хоамаш.

18.30 — 18.40 — Объявленеш.

30 СЕНТЯБРЬ, ПIАЬРАСКА

7.45 — 8.00 — «Сельские зори». Хаоттам.

8.15 — Республикански газетий обзор.

8.25 — Передачай программа.

8.30 — Хьехархо, хьона деха кхарийла ба берригаш а (гIалгIай меттала).

8.50 — 9.00 — Музыка.

11.15 — 12.00 — «Халкъийвежарий музыка» яхача циклацара передача.

15.15 — Къахьегарга хьежжа сий а ду (гIалгIай меттала).

15.30 — 15.50 — Эффективни къахьегами унахцIена быти бахьан (нохчий меттала).

17.15 — Передачай программа. Хаоттам.

17.16 — Реклама.

17.31 — «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).

17.46 — ДоттагIала концерт.

18.00 — Керда хоамаш.

18.30 — 18.40 — Объявленеш.

1 ОКТЯБРЬ. ШОАТТА

7.35 — «Сельские зори» (нохчий меттала).

7.50 — Передачай программа.

7.55 — 8.00 — Объявленеш. Хаоттам.

8.15 — Республикански газетий обзор.

8.30 — Советаши вахари (нохчий меттала).

10.40 — «Обществаи закони» яха радиожурнал (гIалгIай меттала).

11.00 — 12.00 — «Камертон». Кагирхошта йола информационно - музыкальни программа.

12.30 — Сатирически микрофон (нохчий меттала).

12.50 — Бригадни подряд болх беш я (гIалгIай меттала).

13.05 — 13.15 — «Къахьегача ше хьагайта». Беседа.

15.15 — Перестройка практика: проблемаш, предложенеш, решенеш.

16.00 — 17.00 — Лехам. Информационни - музыкальни программа.

18.20 — 19.00 — «Музыкальни почта».

2 ОКТЯБРЬ, КIИРАНДИ ХЬЕХАРХОЧУН ДИ

7.15 — Республикански газетий обзор.

7.25 — 7.30 — Передачай программа.

8.15 — 9.00 — Моаршал дIаэца.

11.20 — 12.00 — Хьехархочун денна хетадаь концерт.

16.00 — Литературни Нохч-ГIалгIайче.

16.30 — Къона смена (нохчий меттала).

16.45 — 17.00 — Молдавски ашараш.

18.00 — 19.00 — Илли дезараштa дола концерт.

ХЬАМСАРА НОВКЪОСТИЙ!

27-чеи 28-чеи СЕНТЯБРЕ ЦЕНТРАЛЬНИ ТЕЛЕВИДЕНЕ ШОЛЛАГIЧА ЕРРИГСОЮЗНИ ПРОГРАММАГIА ПЕРЕДАЧАШ ЙОЛАЛУРГЬЯ 12 САХЬАТИ 5 МИНУТИ ЯЬЛЧА, ХIАЬТА 29 СЕНТЯБРЕ — 11 САХЬАТИ 35 МИНУТИ ЯЬЛЧА. ИЗ ДУВЗАДЕННА ДА УКВ ОБОРУДОВАНЕНА ПРОФИЛАКТИКА ЕШ ХИЛАРЦА.

Хаоттам

Тахан республике гIоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, лаьгIо догIа а делхаш, малхбузехьара секунде 2—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 15—20, Грозне 17—19 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный. Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-85-07; бехктохкама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-53-12. промышленностеи транспортеи — 2-75-81, 2-65-01; юрта боахама — 2-37-84, 2-90-66; культура — 2-64-75, 2-75-78; письмой — 2-85-64; машинописни бюро — 2-89-51; корректорски — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907 г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-53-12, 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-75-81, 2-65-01; сельского хозяйства — 2-90-66. 2-47-84; культуры — 2-64-75, 2-75-78; писем — 2-85-64; машинописное бюро — 2-89-51; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувлл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ03137. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3163.